

FLOR DE CARD

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

NOVEMBRE DE 1987 * Nº 133

SOCIETAT DE CAÇADORS
SANT LLORENÇ

← ●●● CAMP DE FUTBOL
"ES MOLETER"

EL CATALÀ, AVUI

Un estudi sobre
la realitat
lingüística
del poble

SANT LLORENÇ
DES CARDASSAR

Flor de Card

Aquest mes Flor de Card, en col·laboració amb l'Escola, ha realitzat un estudi destinat a conèixer la situació en què es troba la nostra llengua en el poble. Els resultats, que es poden consultar en aquesta mateixa revista, demostren que la situació lingüística de Sant Llorenç no és tan dolenta com la de molts altres pobles de característiques semblants -sobretot en el que fa referència a associacions i institucions- però que en certs aspectes es podria millorar bastant.

Sabem que hi ha coses que són molt males de canviar, com els costums i la mentalitat de la gent i que la tasca de normalització de l'ús del català és lenta i plena d'esforços que sovint ens porten a perdre el coratge, però també és cert que les principals institucions del poble han pres decididament per aquest camí i que el seu exemple pot ajudar a acabar d'animar els indecisos cap a la utilització de la seva llengua mare.

Es per això que potser seria un bon moment perquè l'Ajuntament es decidís a prendre una sèrie de mesures en relació als establiments públics, a les entitats locals i als ciutadans en particular, facilitant classes gratuïtes, rètols interiors i exteriors, fullets i demés iniciatives que contribuïssin a la definitiva normalització del català.

Suposaria la culminació d'una brillant sèrie de mesures en relació a la llengua al llarg dels darrers quatre anys, per la qual, i per la col·laboració econòmica que ens ha atorgat de cara a l'edició de l'estudi sociolingüístic que presentam a les pàgines centrals, li volem donar la més coral enhorabona.

Nota

A la revista del més passat, a l'entrevista feta a Xesc Umbert, es facilitava un número de telèfon pels qui volguessin consultar les previsions meteorològiques. Com sigui que estava equivocat, avui facilitam el correcte: 403600.

Bolletí-revista del Card, Centre Cultural de Sant Llorenç des Cardassar.

Adreça: carrer de Sant Llorenç, 36

Telèfon: 569119

Número 133. Novembre de 1987

Dipòsit legal: 765-1973

Edita: Centre Cultural Card

Imprimeix: Apóstol y Civilizador (Petra)

Director: Josep Cortès i Servera

Consell de Redacció: Felip Forteza

Guillem Pont

Guillem Quina

Antònia Servera

Guillem Soler

Miquel Sureda

COL.LABOREN

Cortès/Quina	Portada
Projecte Home. Què és	3
Guillem Pont Entorn de la vellesa	4
Sant Llorenç, ahir	36
Antoni Genovart Dama Nord	6
Llorenç Ramis Poesia	6
Josep Cortès Espipellades	7
Crònica Informal	10
El català, avui	11
Batec	29
Simonet/Umbert Entrevista	8
S. Sevillano Sa coma	27
Rafel Ferrer Història	28
Maria Galmés Demografia	29
Si lleu...	34
Comptabilitat	
Xesc Umbert El temps	30
Jaume Galmés Insomni	30
Esports	35
L'Escola Dialegs i APA	31
Pere i Gaspar Bàsquet	32
Llorenç Artigues El còmic	33
Bel Nicolau Distribució	

TELÈFONS D'INTERÉS

Ajuntament	569003
Polícia Nacional (Manacor)	550044
Guàrdia Civil (Son Servera)	567020
Joan Ramis (metge)	569020
Bombers	550080
Creu Roja (Ambulància)	200102
Jutge	569046
Funerària	526053
GESA	554111
Grua	585680

¿Què és el PROJECTE HOME?

El Projecte Home de Mallorca és un programa educatiu-terapèutic per a joves marginals, especialment per a joves toxicòmans.

Prové de la solidaritat de molts i a la base de la seva resposta hi ha un convenciment: l'important és l'home i no la droga; per tant no és un programa per combatre la droga, sinó per lluitar en favor de l'home. Aquest home, esclavitzat per la droga, que fonamentalment no és un "malalt" (encara que tenguí malalties col.laterals), ni un lladre (encara que robí per aconseguir la droga), sinó que és una persona que en un moment de la seva història s'ha aturat de créixer, i en lloc d'enfrontar la seva realitat, ha escapat mitjançant la droga, que a la llarga l'ha aglupit de tal forma que aconseguir-la s'ha convertit en l'únic objectiu de totes les seves accions.

Ajudar a créixer i madurar com a persona, retrobant el sentit de l'existència i l'alegria del viure, el poder sentir i el ser capaç de respondre són objectius claus del programa educatiu-terapèutic.

Acompanyar aquest creixement el Programa ho fa bàsicament en tres fases, amb objectius específics distints i molt clars, i amb instruments terapèutics apropiats a cada fase i finalitat.

Aquestes tres fases es realitzen normalment a tres llocs geogràfics distints. Són els que deim:

- Centre d'Acollida (El Terreno)
- Comunitat Terapèutica (Ses Sitjoles. Campos)
- Comunitat Terapèutica de Reinserció (Pla de Na Tesa)

Junt amb aquest treball amb les al.lotes i al.lots que han estat esclaus de la droga, existeix el treball amb les famílies, que van des dels grups d'auto-ajuda fins a la teràpia familiar paral.lela.

Qui el promou

El 26.11.85 el Bisbat de Mallorca i la Conselleria de Sanitat de la Comunitat Autònoma de les Balears firmen un conveni en que es comprometen a treballar per la prevenció de la drogadicció i per la rehabilitació i reinserció dels drogadictes.

Entre altres coses en aquest conveni es declara la voluntat d'oferir a les altres institucions públiques i privades la possibilitat de col.laboració. A més el Bisbat es responsabilitza de la formació de l'equip terapèutic i la

Comunitat Autònoma de la construcció de la Comunitat Terapèutica de Ses Sitjoles.

El 31 de maig de 1986, a Madrid, ens vàrem reunir el Delegat d'Acció Social de l'Església de Mallorca i el que seria el president del Programa a Mallorca amb els creadors del Progetto Uomo, Mario Pichi i Joan Corelli, i els presidents dels programes espanyols, programant la formació de l'equip terapèutic.

La formació de base comprèn uns mesos de voluntariat, tres mesos de curs a l'escola de Formació del Ce.I.S. de Roma i sis mesos de pràctiques a distints centres que ja estan en funcionament.

En aquests moments són onze els membres de l'equip terapèutic i provenen de distintes professions:

-Un llicenciat en Pedagogia Terapèutica i sacerdot, que és el president del Programa a Mallorca.

-Metges

-Psicòlegs

-Professors d'EGB

-Graduats Escolars: una dependenta, un fuster i un educador especialitzat.

Tot això pel que es refereix a l'equip terapèutic. Existeix a més tot l'equip del Centre d'Estudis -en aquests moments 5, entre remunerats i voluntaris- que són els qui han dur endavant:

- el treball de relació amb persones i institucions necessari perquè el Programa pugui anar endavant.
- l'organització dels seminaris, tallers, formació per a adults i activitats.
- l'organització del voluntariat. Si en totes les esferes del Programa l'esperit del voluntariat és clau, és clar que l'aportació de les persones que voluntàriament volen dedicar al Programa alguna de les seves hores és de molta importància.

Quan i a on

El Centre d'Acollida s'obrí el 31 d'agost i està en el carrer Ramon Servera Moyà, 42.

El telèfon és el 456212 i està obert de 9 a 13 i de 15 a 19. L'edifici ha estat deixat gratuïtament per les Germanes de la Caritat.

La Comunitat Terapèutica de Ses Sitjoles s'obrirà tres mesos després, més o manco.

La Comunitat de Reinserció, que està al carrer Monges Agustines, en el Pla de Na Tesa, s'obrirà uns dotze mesos després de l'Acollida.

A L'ENTORN DE LA VELLESA

-Bases per a un programa d'acció- (IV)

E - ASPECTES SOCIALS, O LA IMPORTÀNCIA DE L'ENTORN

1.- Algunes teories

L'innatisme -és així perquè hi va néixer-, descomptant els límits, és un corrent que, avui en dia, ningú no s'atreveix a defensar. I tot, malgrat el seu arrelament a nivell popular.

I com assenyala Tomae, és en el contexte de la interrelació entre persona i ambient social on la vellesa assumeix el seu vertader sentit. La vellesa és, ara mateix, primer un destí social i, després, una modificació funcional i orgànica.

La Psicologia Social s'ha fet ressò d'aquest fet mitjançant un bon grapat de teories; així:

- * Alguns científics es decanten per considerar que s'estableix una mena de pacte de retraïment entre l'individu i la societat, una desvinculació paulatina que tendeix al benestar del primer i a la continuació del sistema.

- * Altres assenyalen l'activitat com peça clau. És a dir, tota persona assumeix diversos papers que impliquen determinat grau d'activitat, el que porta a la formació i consolidació de l'autoconcepte. Amb la jubilació, amb la vellesa es modifiquen aquests papers, es redueix l'activitat i s'arriba a una confusió del propi concepte.

- * Altres parlen de subcultures. És a dir, els vells es veuen forçats a formar una mena de grup minoritari al qual s'atribueixen certs defectes que s'han de superar.

- * Altres trenquen els camins d'allò que en diuen continuïtat de la personalitat propugnant que la vellesa no és un nou període independent de la resta, sinó que és la prolongació d'estadis anteriors.

- * I encara se'n podrien assenyalar moltes més, però... totes tenen una mena de denominador comú: la força de l'ambient, de l'entorn sobre l'individu, i més concretament sobre la vellesa de l'individu.

2.- Altres aspectes

No es pot perdre mai de vista el xap de la revolució turística, o si es vol el pas de l'home agrícola, petit propietari i autònom, a l'home jornal·ler en els distints rams de feina: hosteleria, construcció... i no s'ha de perdre mai de vista perquè implica dues concepcions diferents de la jubilació que, avui, es

donen alhora.

El pagès no és apartat mai de la feina "habitual"; té les seves terres, i a un moment determinat quan pensa que no té prou força o quan els fills arriben al punt de maduració que el satisfà, "fa partions", entrega el poder de decisió als seus fills i es "retira" a la vila. Però, continua treballant -a diferent ritme si voleu- en allò que sempre ha fet i que, per tant, coneix -com molt bé descriu la cançó popular-. És a dir, no es dona una separació entre l'esfera privada i la professional, i encara representa un valor per a la família que, generalment, es mostrarà atenta i disposada a satisfer les necessitats del vellet.

És el cas normal, avui, a casa nostra.

Però, també es dona l'altre vertent; allò que alguns defineixen com a "problemàtica de la jubilació". On es dona una separació entre l'esfera privada i la professional i on "jubilació" significa molt més que deixar una feina: implica canviar cercles d'amistats, adoptar un nou rol, un nou paper en relació a la gent que tens a l'entorn, i una nova "funció" en el sí de la família. Un xap, en definitiva; que, a dir ver, a la Mallorca rural d'avui mateix, es presenta molt suavitzat perquè els jornal·lers porten, encara, l'arrel page·sa i comparteixen els jornals amb l'arranjaments i treballs de les petites finques que heredaren dels seus avantpassats.

Un altre aspecte a considerar és el trauma de la soletat. És un tòpic ben gastat, però que no es dona en el nostre contexte car, qui no viu amb els fills els té a pocs minuts de distància; podent-se considerar estrany el fet que una persona d'edat no rebi, almanco setmanalment, visites o atencions dels descendents.

Un cas particular, i que no es pot deixar de banda, el representen fadrins i eixorcs, car aquests sí es poden veure afectats per problemes de soletat.

Amb tot i amb això també s'ha de considerar que, segons mostren algunes investigacions -Kastembaum i Cameron- les persones d'edat, i també contra els tòpics imposats, no són més dependents que altres més joves. La relació entre vellesa i dependència no es basa tant en factors econòmics, fisiològics i socials, com en els processos cognoscitius i emocionals. En tot cas varia la reacció davant un ambient social advers on els joves lluitaran, si cal, amb més força, amb més ganes -el Club Card és un excel·lent exemple local- mentre que els vells necessiten infor-

mació adequada per reaccionar davant aquest mateix ambient advers.

És evident, i si voleu aclaparador el pès dels tòpics imposats per la societat a l'entorn de la vellesa. I l'esforç per superar-los no podrà ésser petit però ben necessari si es vol abordar el tema amb serietat i perspectiva de futur.

La vellesa NO suposa una destrucció de les funcions psíquiques. NO és una difícil situació vital. NO necessiten compassió i generositat de la societat. En tot cas comprensió i camins de realització. I tot, malgrat allò que ens han dit els nostres pares que els havien dit els seus pares i les notícies dels mitjans de comunicació.

Menció especial necessita, potser, el tema de la residència, ja sigui pels costos de realització i manteniment d'aquest tipus d'institucions, ja sigui per la moda ben estesa per tots els nostres pobles.

És curiós l'estudi de Münster. M'atreveiria a dir que, potser aquesta mena de moda, no és més que una reacció lògica a l'ancestral i coneguda por que han manifestat fins ara els vells de que no "els duguessin a ..."

Certament, ara i aquí, no es pot parlar de problemes de vivenda; en tot cas s'hauria de parlar d'adequació de vivendes. Per la qual cosa ja s'ha de descartar una possible motivació.

Münster assenyala la bona predisposició dels vells sense problemes per anar a residències mentre que hi ha un rebuig generalitzat per part d'aquells que realment la necessitarien.

És a dir, aquelles persones d'adat que es duen bé amb el fills, que reben visites i/o atencions periòdiques, que tenen una visió optimista de la seva situació... accepten de bon grat anar a viure a una residència. Mentre que els que viuen sols i, tal vageda, marginats sempre troben excuses -relatives a massificació, a rigidesa de reglaments, a falta de llibertat, a haver-se de supeditar a unes normes...- per rebutjar possibles oferiments d'entrada a un casal muntat i pensat per a ells.

Lehr assenyala que també s'han de pensar amb les mesures a adoptar per fer possible que el vell continuï vivent, durant el període més llarg possible, en el medi ambient en el qual està acostumat. En definitiva que, conèixer l'espai, tenir el seu raconet, conèixer els veïnats... de sempre és una manera més de gaudir d'una bona vellesa. Així, sense que l'a-

mor propi es pugui sentir afectat, sense problemes d'adaptació, sense variacions en els contactes socials i sense límits en l'orientació del futur, també es pot trobar la felicitat.

En relació a les residències, tenim ben a mà l'aproximació, malgrat sigui superficial, a un cas concret: el de la Residència d'Artà. Una residència ben cuidada, a l'interior de la vila, provinent de l'adaptació d'una antiga casa senyorial; és a dir, un marc excel·lent per a persones de poble. D'altra banda és un guany municipal mimat i lloat pel capdavanter de la vila, una persona certament progressista. El funcionament es pot qualificar d'òptim, gairebé semblant a un hotel de luxe... És a dir, si fa no fa, reuneix les condicions idònies. Però, avui per avui, la gent, llevat d'excepcions, no desitja anar-hi; se sent rebutjada i marginada, "aparcada" i desvinculada de la vida. Basta parlar amb ells per adonar-se'n de seguida.

Potser el futur serà diferent, però aquesta és la realitat actual.

3.- El nostre cas

A l'hora de les investigacions, una de les variables per estudiar les relacions entre pares d'edat i fills és "les formes diàries de contacte i ajuda" on s'hi inclouen els aspectes: anar de compres, aconsellar i guiar, col·laborar amb institucions socials d'assessorament i recursos, etc.

Si s'aplicàs la variable en el nostre cas concret, sens dubte els resultats serien ben satisfactoris, en el sentit de que molt poques famílies deixarien d'assolir la variable.

I per això, de banda la distància entre vivendes -que no és gaire significativa- un altre factor és fonamental: el que les persones d'edat i els seus fills es duguin bé.

Això de banda, a casa nostra, els tòpics hi solen arrelar bé. Ja sigui per la imatge que del vellet trametem als nins de l'escola mitjançant els llibres de lectura -la persona vella sol presentar-se indefensa, curta de memòria, solitària, una mica travada...-; ja sigui mitjançant la cultura popular, tant oral -a nivell de "consells" que es van trametent de pares a fills- com escrita -recordau el sentit i la descripció dels "jais" i "jaies" de les nostres rondalles-.

No hi ha dubte que, darrera tot això s'hi amaga un cert afany educatiu benintencio-

.../...

.../...

nat. És a dir, des de petits se'ns educa envers una bona disposició per tal de respectar i ajudar a les persones velletes. Però, també sens dubte, aquest afany porta un missatge implícit que fa que ens facem una imatge deformada de les persones d'edat al considerar-les incapaces d'entusiarmar-se, un tant amargades, sense interessos, passives i amants de la soletat.

Potser és aquest, el de la pròpia formació, el primer lastre que haurem d'amollar si volem entendre realment el problema de la vellesa.

De banda aquest bagatge formatiu, que coloreja la nostra visió dels vells, també s'ha de considerar el pes del "patró imposat" a nivell conductual i en base a unes normes ben subjectives i discutibles. Basta cridar a la memòria temes de "rum-rum" a nivell de poble i referits a persones d'edat o recordar allò que alguna vegada hem sentit dir que "no està bé" per a una persona d'edat: "imposicions" que van des de l'aspecte de presentació personal -portar barba, cabell llargs...- a aspectes íntims -enamoraments, aventures...- passant pel vestit i tots els altres aspectes que s'hi vulguin afegir.

Guillem Pont

CLÍNICA
VETERINARIA

Hernán Cortés, 3
MANACOR
T. 554265

Burgues, s.n.
FELANITX
T. 581579

DAMA NORD (matèria)

Ser patrona d'una nau,
orientada com el teu nom diu,
dónes la cara als embats,
al vent i als temporals, tot l'hivern.
Tens nom de dona, i també
del vent, que ve a fer-te petons.
La teva perfecció,
admetràs que no valorant-la,
menysprea l'escultor
que amb son art et va posar al món.
Com els agents erossius,
tampoc no perdonaren la teva
humana perfecció,
perquè de formes gastada va
ta silueta fèmina.
Al matí, el sol reparteix raigs,
i pareix que encalenteix
ta galta, ja saps, la de llevant;
Ben il.luminada tens
l'horabaixa, si no hi ha núvols,
la cara, la de ponent.
Dama, tota la vida has estat
pacientment mirant al nord,
veient venir diades fredes:
neus, granió, gels i boires
que quan passen banyen ton rostre,
tot ja negre i esblanqueït
de sufrir gelades, és un fet.

Antoni Genovard
Novembre 86

Poesia

M'agrada el temps, faci
pluja o
dolent.
M'agraden elles i
ells,
ja sé que
sel.leccion
massa.
Encara per això
més alegre
llueix el
meu cor,
estant a
Manacor.

Llorenç Ramis

Pareix mentida que un polític tan experimentat com en Falera no hagi commemorat es 70 aniversari de s'assalt an es Quarters d'Hivern del Tsar de totes ses Rússies posant una moció de censura an es contuberni de govern.

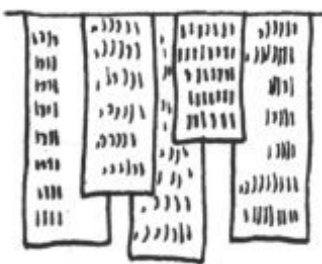
No i s'ocasió no podia esser millor, ara que es cinc membres del CDS i el PSOE eren de gira per Andalusia convidats per un conegut hotelier de Cala Millor.

Es dos regidors del PSM que quedaren de sentinel·les haguessin hagut d'espolsar com en es millors temps de sa passada legislatura!

En vista de que actualment ses matrícules noves duen ses sigles AP, una bona partida des membres de sa "gauche divine" -llegiu "esquerrans fins"- han aprofitat per baratar es cotxo o sa moto.

Es conservadors llorencins estan més contents que un pasco!

AP

Maldament mos acuseu de que sempre predicam lo mateix, haurem de repetir, una altra vegada, que ses coses ja no són lo que eren i que el món de cada dia està més capgirat.

Mira que tenir un Ajuntament pressumptament progressista i haver de ser en Cladera, un membre d'es Govern d'AP, es qui mos recomani que aturem ses obres il·legals de Sa Coma!

Ès ben ver que qui molt viurà moltes coses veurà!

Dia 28 de desembre, festivitat d'es Sants Innocents, a les 8 d'es vespre i a Sa Rectoria, si no hi ha ple, començarà un curset intensiu de política municipal baix d'es títol "Com aprendre a fer oposició en 10 dies", impartit p'es conegut catedràtic Dr. Anthony Cuc, gran expert en temes municipals, sobretot de s'oposició, segons diven.

Es curset, especialment dirigit an es regidors d'AP, PDP i UM -an es quals pareix esser que els fa una bona falta-, també restarà obert an ets altres partits de la vila, que anau a sebre l'any que a quina banda de sa taula s'asseuran.

Vaja un rebumbori que se va armar s'altre dia, quan una partida de veïnats se'n temeren que feien passes per posar una funerària per devers es barri d'es Portal d'ets Homos!

Se veu que de bàuls i cotxes de morts val més estar-ne enfora, no fos cosa que duguessin mala sort i mos volguessin fer clients seus abans d'hora.

I això que n'hi ha que diven que, entre es metge i l'església, no podien trobar un lloc més adequat!

Per poder fer front amb certes garanties d'èxit an es grans imperis periodístics internacionals que mos invadiran l'any 1992, Flor de Card ha llançat una OPA an es mercat borsàtil per fer-se amb sa majoria de ses accions de "El País".

Aquesta polèmica mesura, que ha sorprès an es cercles econòmics nacionals, ha agafat a contrapeu es dirigents de "El País", que intenten desesperadament aficar qualche representant en es Consell de Direcció de Flor de Card.

1

Se veu que a sa gent li agrada sa branca, sobretot si són ets altres es qui en donen. Com sempre que baratam de batle -i van tres- ara m'acusen de fer parts triades i d'haver tornat de mel i sucre quan xerr de s'Ajuntament.

I jo -i van tres pics- els hauré de repetir lo de sempre: si hi ha qualcú que vulgui publicar res damunt Flor de Card, que agafi sa ploma i que ho escrigui, però que no me digui a mi lo que he de fer.

Josep Cortès

Som al centre de la Tercera Edat de Sant Llorenç per fer una xerrada amb el seu president, en Tomeu Nadal, un jove-nell de 69 anys conegut per Tomeu Co-nier. El local està molt ben cuidat i re-sulta ben acollidor.

-Vares esser un d'es fundadors d'es Centre?

-Sí, juntament amb altres interessats.

-Per centrar-mos un poc, ¿quin temps fa, més o manco, que es centre funciona?

-Vos puc dir sa data exacta de quan es varen firmar es primers estatuts. Va esser dia 2 d'octubre de 1984. A partir d'aquí se va nomenar sa primera directiva que estava formada per Jordi Pont, com a president, Jo-an Juan, com a vice-president, Tomeu Nadal, com a secretari i Pere Riera, com a tresorer.

-Vos va costar molt posar-ho en marxa?

-Sí, perquè sa gent vella, an es principi és bastant mala de moure, però una vegada que ho han provat ja no se'n van. Una cosa que va ajudar va ser que ho veien com a un lloc econòmic.

-Estau federats?

-Sí.

-I vos dóna avantatges estar-hi?

-De moment pareix que no, però esperam que millori.

-Teniu contactes amb sos altres centres de sa comarca?

-Sí, i no només amb sos de sa comarca, sinó amb tots ets altres de Mallorca.

-P'es poble diven que es vells de Sant Llo-renç estan molt contents amb so seu centre i que quan surten a fora poble diven que és es millor. És ver això?

-Sí, quan sortim estam molt orgullosos

d'es nostro centre. I, a més, moltes vegades m'han donat personalment s'enhorabona.

-I a tu ets dóna satisfaccions presidir a-quest col·lectiu?

-Sa millor satisfacció és veure que es cen-tre funciona bé. De lo demás me'n dóna po-quetes.

-I d'es polítics? Estàs satisfet de s'ajuda que vos donen?

-De ses ajudes no mos queixam. Però lo que sí mos agradaria seria que mos tengues-sin un poc més en compte a s'hora de pren-dre decisions que afectin a sa Tercera Edat.

-Teniu previst obrir un menjador?

-Sí. Això ho tenim entre mans, maldament que ja ho provàssim una vegada i no funcio-nàs. Creim que se farà cosa.

-Sobre un assistent social que vol posar s'Ajuntament, saps res?

-Sí. Fa pocs dies que vàrem tenir una reu-nió comarcal amb sa directora de INSERSO i pareix que anam ben encaminats, però això és un tema que han de tocar es polítics.

-Darrerament se xerra molt de s'adquisició per part de s'Ajuntament de s'edifici de Ca ses Monges per convertir-lo en residència. Què hi dius tu?

-Jo, encara que fins ara havia predicat molt en favor de sa residència, he mirat un poc es seu funcionament en ets altres pobles i som més partidari de que sa residència si-gui es poble, i faig comptes defensar aquesta idea.

-Com és això?

-En primer lloc crec que tota persona ma-jor s'estima més estar a ca-seva que a una residència, encara que no estigui tan ben ate-sa. Per això jo pens que lo que s'hauria de fer no és una residència, sinó un poble-resi-dència. Crec que lo millor seria fer una pro-va: se podria contractar durant un any un cert nombre de persones encarregades d'aten-dre ses necessitats de ses persones incapaci-tades. Després d'aquest any podríem compro-var ses despeses i comparar-les amb ses que costaria fer i mantenir una residència, per petita que fos. Amb aquest tema podríem esser un poble-pilot d'es qual prenguessin mostra altres pobles. Aquesta és sa meva opi-nió després d'haver tengut una serie de con-tactes amb persones de pobles amb resi-dència, i de cada vegada n'estic més convençut, ja que de cada dia són més es que hi estan d'acord. I aquí voldria remarcar lo que ja he dit abans d'es polítics: abans de prendre una decisió referent a sa Tercera Edat i an es po-ble en general, que tenguin en compte s'opi-

nió d'ets implicats, que és sa que val en realitat. Dia 17 de desembre tendrem una reunió general per donar comptes de tot lo fer durant s'any i jo faig comptes exposar oficialment ses meves idees sobre es poble-residència. Per cert, en vaig parlar a sa directora de INSERSO i em va dir que estava completament d'acord i que em faria costat en aquesta iniciativa.

-Canviant un poc de tema, ara que hem deixat bastant clar lo de sa residència, m'agradaria que xerràssim sobre sa personalitat d'es centre. ¿Quants de socis sou actualment?

-Som 771.

-¿Quina edat tenen es més jove i es més vell?

-Es més vell té 97 anys, i és l'amo en Francesc Montseriu. Es més jove no vos ho puc dir, però en deu tenir entre 60 i 65.

-¿Què diries per animar a una persona que no ha vengut mai a decidir-se a venir?

-Aquí, a més de lo que tothom sap, com són es preus econòmics, excursions..., tenim una cosa que normalment a ca-seva no tenen: companyia.

-I sa gent que ve, que és que ha perdut sa seva parella o són més aviat matrimonis?

-No, aquí solen venir més gent sense parella.

-També hi ha reencontres d'amistat de s'infantesa?

-Sí. En vénen que fa 10 o 20 anys que no xerraven plegats, que només se deien "adéu" o "com va?" quan se topaven p'es carrer i ara fan bones contarelles.

-I això que diven que ses dones són més xerradores, què me'n dius?

-Bé, això és ver. En certa manera ses dones xerren molt però no xafardegen, almanco

aquí dins.

-En què se distreu sa gent, en es centre?

-Lo que més els agrada és jugar a cartes.

-Quina premsa rebeu?

-"Ultima Hora", "Balears", "Diario de Mallorca" i "El Dia". I et puc dir que solen passar es matí llegint sa premsa. Es capvespres prefereixen sa televisió o jugar a cartes.

-I "Flor de Card"?

-També, però mensualment. A més jo sempre estic molt a favor de tot lo que és llorençí.

-Creus que es centre està tornant petit?

-No, de moment basta, perquè sa gent prefereix estar aplegada que massa clars.

-I de cara an es futur, teniu projectes?

-En tenim moltíssims. Lo primer són unes matances, dia 10 a "sa cotxeria", que seran sonades. Volem que sigui una cosa grossa, a nivell comarcal. Farem un grandíós dinar i un fi de matança de fa 30 anys, amb balls i gloses, que també volem conservar sa nostra tradició. A més d'això, per Nadal tenim previst fer alguns actes dins es centre: xocolatades, etc.

-I per ses festes de Nadal, Reis, matines... ¿no fareu cap exposició o alguna altra cosa?

-En principi no tenim pensat res, però si mos demanen ajuda estam disposats a col·laborar.

-¿Quin és s'equip directiu actualment?

-Es president en Tomeu Nadal, es vice-president en Bernat Miquel, es secretari en Miquel Sureda, sa tresorera na Maria Riera, s'encarregada de ses excursions na Rosa Torres i es vocals en Tomeu Morey, en Rafel Genovard i en Llucià Sureda.

Creim que s'entrevista ha servit per veure que tot funciona beníssim,

S'única queixa que hem trobadeta és que abans sa padrineta an es nètets feia de teta i ara se'n va d'excursioneta!

Aina Simonet i Rafel Umbert

El telediari ho acabava d'anunciar: "Un front polar ha invadit la península amb la conseqüent baixada de les temperatures. Les precipitacions seran de neu a les altures superiors als 900 metres". No anam -vaig pensar mentre em dirigia a l'Ajuntament-. Si la temperatura influeix sobre l'ambient de La Sala, el ple tornarà ésser tan fred i avorrit com tots els que han fet de les eleccions ençà. Abans d'entrar em vaig topar amb en Falera i li ho vaig comentar: -Supòs que hi haurà un poc de trull, avui...-. -Hombre -em respongué-, amb aquests sous que s'han posat, que no trobes que hi ha motiu?- Entràrem plegats a La Sala, on l'esperava la resta dels regidors de l'oposició. -Que mos hem de reunir en es lavabos o davall s'escala? -inquirí un d'ells fent referència a la negativa del batle a concedir-los un despatx, però devia anar de berbes perquè s'enfilaren per amunt i entraren a una de les dependències dels oficinistes per tirar junta i unificar postures.

Amb pocs minuts de retràs i poc públic interessat, la totalitat dels regidors va prendre posicions i començà la sessió ordinària del 23 de novembre, sant Climent.

En el punt que feia cinc -dels altres no en parl perquè trob que sols no ho paga- acordaren modificar les ordenances municipals, i un dels aspectes que em va cridar més l'atenció va ésser el de concedir una exempció d'un 75% als rètols dels establiments públics que estassin redactats en català. Una mesura que hauran d'agrair tots els que estimen la nostra llengua i que no sovinteja a gaires llocs.

En el següent es tractava d'aprovar per tercera vegada una modificació de crèdit. Resulta, segons va explicar el Sr. Mestre, que quan feren el pressupost feien comptes gastar els dobbers en unes determinades coses, però una serie d'imprevists -escola, jubilats, cotxes municipals...- els han obligat a passar unes certes quantitats d'unes partides a unes altres. El regidor Vaquer, que per això està a l'oposició, es va oposar a aquest fet argumentant que l'any passat els qui ara comanden també votaren en contra dels suplements de crèdit i que moltes de les partides que es duïen a ple ja estaven gastades amb anterioritat, cosa que no li semblava correcta.

Les seves disquisicions, emperò, segons el meu veure, carregades de raó i força moral, no culminaren una votació políticament correcta que hagués situat el regidor Vaquer par damunt la resta del Consistori, ja que el fet de votar en contra, a més d'ésser completament inútil, el va posar a la mateixa altura

que els seus adversaris, que quan estan en el poder voten una cosa i quan estan a l'oposició en voten una altra.

Les discussions del punt anterior em feren concebre esperances de que l'ambient s'hagués encalencit una mica, ara que tocava parlar dels sous, però no fou així. El secretari llegí la proposta de l'equip de govern referida als sous "bruts": el batle, 137.000; el batle de Son Carrió, 82.000; els tinents de batle, 71.500; els presidents de comissió, 60.500; i els regidors rasos, 16.500. -Hi ha res que dir?- inquirí tímidament el president d'Hisenda. -Hombre! -respongué en Falera- A tu que te pareix? Vos passau en 1.600.000 de lo que cobraven es de s'altra Corporació, superau d'un bon tros es 2% d'es pressupost i vos pujau un 40% i vols que no hi hagui res que dir!

-Segons sa llei -apuntà el secretari- no hi ha més límit que es d'es pressupost. Lo d'es 2% era abans. -Idò encara heu fet curt!- respongué en Vaquer, i afegí -Jo no és que ho trobi molt, fins i tot consider que seria millor que tenguéssiu dedicació exclusiva i cobràssiu més, si ses coses havien d'anar millor. De totes maneres es temps dirà si vos heu guanyat aquestes pagues o no.

N'Antoni Sansó, amb el permís del batle, fou l'encarregat de contestar-li. Digué que creia que ningú no es presentava per guanyar dobbers, però que la política, si es vol dur bé, ocupa molt de temps i que els polítics haurien de tenir un sou digne d'acord amb la seva responsabilitat. Afegí que totes les empreses paguen més a un director que a un peó i que els d'AP feien el mateix als llocs on comandaven. Acabà argumentant que amb un sou digne disminuïrien les temptacions de corrupció i que, si no fos així, únicament els rics es podrien dedicar a la política. Agafant la suggerència d'en Falera, apuntà la possibilitat d'agafar-li la paraula i apuntar-se l'any que ve a la dedicació exclusiva.

Contràriament al que era d'esperar ningú no li va replicar i el punt, com gairebé tots els altres, fou aprovat per set vots a favor i quatre en contra.

Més tard parlaren de donar un tassó de llet als al.lots de de l'escola i de posar una multa de 15.000 pts. als qui recullen els fems i es donà per acabat un ple que, és ben segur, no passarà a la història del parlamentarisme llorencí.

Josep Cortès

Presentació

A rel de l'enquesta sociolingüística que va encarregar el Consell Insular de Mallorca a la Universitat de les Illes Balears, del ressò dels premis Antena Màgica i Baldiri Rexach obtinguts per l'Escola en relació a l'ensenyament en la nostra llengua i al grau de desenvolupament del Programa de Normalització Lingüística aprovat per l'Ajuntament la passada legislatura, vaig pensar que potser seria un bon moment per fer un estudi detallat de la situació actual del català a Sant Llorenç. Es tractaria de sebre, amb la màxima precisió possible, quin és el nivell de coneixement i ús d'aquesta llengua dins tots els àmbits del municipi per tal, si els organismes pertinents així ho consideren, de prendre les mesures necessàries per normalitzar-ne definitivament el seu ús.

Com que la tasca era ampla i difícilment es podia dur a terme per una sola persona, vaig demanar col.laboració als dirigents de l'Escola, a representants de diverses entitats i a altres membres de la pròpia revista. La resposta fou unànime i entusiasta. Posarem fil a l'agulla i elaborarem el present informe.

Per abastar tot l'espectre llorençí decidírem que l'estudi estàs dividit en tres parts: a la primera s'esbrinaria l'evolució i la situació actual de cadascuna de les institucions i associacions de la vila en relació al català; a la segona es comprovaria el tractament lingüístic que donen els establiments oberts al públic; a la tercera es realitzaria una enquesta als majors d'edat residents al nucli urbà de Sant Llorenç. Per a les dues darreres parts hem comptat amb la imprescindible col.laboració dels cursos superiors de l'Escola, que han inclòs aquesta feina dins les àrees de català i estadística que habitualment duen a terme.

Dins cada un dels apartats de l'enquesta i, de manera global, a la darrera part de l'informe, s'extreuen les conclusions que els organitzadors hi han sabut veure. Naturalment no tenen perquè esser les úniques ni les més destacables, ja que cadascú pot donar més importància a uns aspectes que als altres. De totes maneres és una feina feta que oferim al qui la vulgui utilitzar i que pot servir de referència per prendre determinades mesures en relació a l'ús de la llengua, alhora que pot ajudar a conèixer l'evolució del català a Sant Llorenç si en el futur té una continuïtat.

Josep Cortès

Les institucions i associacions

En aquest primer apartat hem comprovat l'evolució i situació actual que cada institució, grup o associació ha tengut en relació a la llengua escrita al llarg dels seus anys d'existència. No feim referència al llenguatge parlat perquè totes elles utilitzen i han utilitzat sempre el mallorquí com a medi d'expressió oral.

AJUNTAMENT

Són nombroses i espaiades les iniciatives que ha tengut l'Ajuntament en relació a la normalització de l'ús del català. Es podrien resumir així:

2.7.1916.- El Consell de Ministres aprova un Reial Decret segons el qual i per evitar confusions, el poble de "San Lorenzo, partido de Manacor, se llamará San Lorenzo de Descardazar".

25.9.1974.- L'Ajuntament obri l'expedient per canviar el nom del poble.

29.3.1975.- El Ple de la Diputació informa favorablement l'expedient per al canvi del nom del poble.

30.4.1980.- El Ple de l'Ajuntament aprova el canvi dels noms dels carrers. La nova denominació està en llengua catalana.

Març de 1982.- S'organitza un curs de ceràmica per fer les plaques dels carrers que han de canviar de nom.

29.12.1982.- El Consell Executiu del Consell General Interinsular aprova el canvi de nom del poble. A partir d'ara ja s'anomenarà oficialment Sant Llorenç des Cardassar.

28.11.1983.- El Ple de l'Ajuntament aprova el Programa de Normalització lingüística.

30.1.1984.- Data del Ple, l'acta del qual és la primera que es redacta en forma bilingüe.

7.2.1986.- S'acorda concedir una subvenció de 250.000 pts. al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana.

Abril de 1987.- Es canvien les plaques metàl·liques dels carrers per altres de ceràmica redactades en català. També es baraten els indicadors de les entrades del poble.

Actualment s'està desenvolupant al màxim el Programa de Normalització Lingüística i, en un futur immediat, es proposarà modificar-lo en el sentit de redactar únicament en català tots aquells documents que avui s'utilitzen en forma bilingüe.

AP (Aliança Popular)

La primera manifestació pública de l'agrupació local d'Aliança Popular va tenir lloc, si no ho record malament, a la revista de l'octubre de 1982, a rel de les eleccions generals del mateix mes. De llavors ençà la majoria dels seus escrits han vist la llum en llengua castellana, exceptuant els programes electorals, que també estaven redactats en català.

APA (Associació de Pares d'Alumnes)

Encara que de forma provisional, l'Associació de Pares d'Alumnes de Sant Llorenç va començar a funcionar a partir del setembre de 1980 i no fou fins al maig de 1981 que va veure aprovats els seus estatuts per part del Govern Civil. En aquells primers anys la documentació interna es redactava en castellà mentre que la informació als pares veia la llum en català.

A partir del curs 1983-84, quan va canviar radicalment la composició i objectius de l'Associació i del Consell de Direcció de l'Escola, tota la documentació que emet es redacta íntegrament en llengua catalana.

L'APA ha estat, també, part destacada en la iniciativa d'anar introduint paulatinament el català com a llengua d'ensenyament a Sant Llorenç.

ASSOCIACIÓ DE JUBILATS

El 27 de setembre de 1984 va tenir lloc la primera reunió oficial de la comissió encarregada d'elaborar els estatuts de la futura Associació de Jubilats. En els seus tres anys d'existència els documents d'orde intern i les informacions als seus membres han estat redactats sempre en castellà. Únicament els escrits a Flor de Card -que no publica res en

castellà- han vist la llum en llengua catalana.

BANDA DE MÚSICA

El primer document que coneixem de la Banda de Música de Sant Llorenç és el Reglament que es va redactar el 20 de gener de 1887 i que posteriorment, a rel de la unificació de les bandes dels Conservadors i els Lliberals, l'any 1919, fou modificat i ampliat. També hem consultat el llibre d'actes de la "Sociedad Filarmónica de San Lorenzo", el qual conté els acords presos per la societat entre 1900 i 1938, i hem sol·licitat informació de l'actual President sobre l'ús del català a la Banda. Totes les consultes ens han confirmat que des de la seva creació fins ara els documents interns han estat redactats sempre en castellà.

Els programes de les actuacions segueixen el mateix camí fins al maig de 1985, data en què es va renovar la Junta Directiva. A partir de llavors tots els programes, anuncis i escrits dirigits al públic en general estan escrits en llengua catalana.

CARD EN FESTA

El Card en Festa va iniciar la seva carrera de recuperació dels balls populars el març de 1974 i a partir de llavors tots els escrits que ha publicat han estat redactats en català, així com el disc que va gravar un dels seus membres -l'amo Antoni Fai- l'any 1982.

Portada del fullet editat pel Congrés de Cultura Catalana a les Illes l'any 1976

CARD INFANTIL

La secció infantil del Club Card va començar la seva tasca dinamitzadora de les activitats per als infants llorencins i organitzadora dels campaments l'estiu de 1972. De llavors ençà ha passat per diversos canvis de nom i models organitzatius, com són Centre d'Esplai i Card Infantil. Una cosa, emperò, no ha canviat: des dels seus inicis ha utilitzat sempre una sola llengua de treball: el català.

CARDASSAR

Des de la seva creació, l'any 1924, el C.D. Cardassar ha utilitzat sempre el castellà com a medi d'expressió escrita.

Únicament cal esmentar que pel setembre de 1977 va corregir la falta d'ortografia que hi havia en el seu nom: de Cardassar va passar a Cardassar.

CDS (Centre Democràtic i Social)

En bartomeu Pont -aleshores únic membre del CDS local- va fer les primeres manifestacions públiques en nom del seu part a la revista de l'octubre de 1982, a rel de les eleccions generals del mateix mes.

A partir de llavors ha utilitzat indistintament el català i el castellà com a medi d'expressió, sortint, generalment, els programes en forma bilingüe.

CLUB CARD

Encara que avui en dia el Club Card hagi deixat de funcionar com a entitat aglutinadora de les activitats culturals del poble, donant pas a diverses seccions autònomes, no podem elaborar aquest estudi sense recordar, enc que sigui de passada, els diversos curssets de català que en el seu temps va organitzar. Són aquests:

* Octubre de 1973. Comença el primer curset de "Mallorquí" a una aula de Ca Ses Monges. S'hi apunten 12 alumnes.

* Octubre de 1974. D'entre les matèries que s'imparteixen en el curs de "Cultura Popular" a la dotzena d'interessats, s'hi compten les de "Mallorquí" i d'Història de Mallorca. Les classes es duen a terme a Ca Ses Monges.

* Octubre de 1978. S'inicien els cursos de

català per a adults a l'escola. Hi ha dos grups: el dels "grans", que, compta amb 30 matriculats i el dels "petits", amb 11.

* Octubre de 1979. Continuen els cursos de català dos dies a la setmana. Els segueixen una vintena de persones i es duen a terme al local social del Club, a la carretera d'Artà.

La Crida també és present a les Illes en la lluita per la llengua.

COL.LEGI GUILLEM GALMÉS

L'Escola pública de Sant Llorenç, que va obrir les portes per primera vegada als al.lots pel setembre de 1961, tenia, en els seus inicis, tant el nom com la documentació interna i externa redactats en castellà.

Les passes cap a la normalització lingüística començaren pel febrer de 1984, quan es va canviar de nom i passà a anomenar-se "Col·legi Públic Guillem Galmés".

A partir de llavors han estat diverses les dades i esdeveniments a tenir en compte en relació a l'ús de la llengua. Es podrien resumir així:

Octubre de 1984. El Consell de Direcció acorda que els alumnes de preescolar facin les classes en català i que continuïn així durant tota la EGB, experiència que s'anirà repetint d'ara en endavant de manera que d'aquí a nou anys tots els cursos d'EGB s'imparteixin en català.

Maig de 1985. L'Escola llorencina guanya el premi "Antena Màgica", atorgat per la Conselleria de Cultura del Govern Balear al millor programa de ràdio redactat en català per una escola mallorquina.

Maig de 1987. La Fundació Jaume I, organisme depenent de la Generalitat de Catalu-

nya, concedeix el premi Baldiri Rexach al col·legi llorencí, per la tasca de normalització lingüística que està duent a terme.

A partir del setembre de 1986 totes les actes del Claustre i del Consell Escolar es redacten en català, així com els documents dirigits a qualsevol persona o organisme de les Illes. Els dos anys anteriors es redactaven de forma bilingüe.

Actualment la revista "Es Xafarder" està íntegrament en català i de les 13 aules de què disposa, 11 donen les classes en català.

ESCOLA CARD

L'Escola Card va néixer a rel d'un curset de balls que va organitzar el Card en Festa l'any 1979. A la vista de l'èxit de participació que tengué decidiren continuar ensenyant a ballar i a començaments de 1982 acordaren separar-se del Card en Festa i constituir-se en agrupació independent.

Des del seu començament ha utilitzat únicament el català com a medi d'expressió tant oral com escrita.

ESGLÉSIA

Quatre són els camps on l'església llorencina es manifesta per escrit.

* Les classes de religió a l'escola, que s'imparteixen amb llibres redactats en castellà.

* El fulls parroquials que es donen a l'església, majoritàriament en català, si bé a vegades inclouen alguna col·laboració en castellà.

* Els cursos de catequesi per als al.lots que han de cobregar i els joves que s'han de confirmar, per als quals utilitzen uns fullets redactats en castellà.

* Els cursos prematrimonials, que empren únicament el català.

FLOR DE CARD

La primera revista publicada, pel febrer de 1972, contenia un 23% dels articles en llengua catalana; la darrera del mateix any va augmentar el percentatge fins al 42%; des de mitjan 1973 fins al juny de 1975 -data en què es va publicar la darrera revista de la primera etapa- els articles en català superaven ja el 90% del total; i a partir del gener

de 1977 Flor de Card es publica quasi íntegrament en llengua catalana, si bé fins al gener de 1981 -data en què el Consell de Redacció va prendre l'acord de no publicar res en altra llengua que no fos la catalana- encara s'admetien articles en castellà.

Al llarg dels seus gairebé 16 anys d'existència s'han publicat nombrosos articles relatius a la llengua i cultura catalanes: editorials, correccions de barbarismes, reivindicacions dels noms dels carrers, informacions sobre el II Congrés, articles varis... i sempre ha tengut un paper destacat en la defensa de la llengua.

GUARDERIA

Des del seu començament, pel setembre de 1984, la guarderia infantil ha utilitzat únicament el català com a medi d'expressió.

DOJO MURATORE (Escola de judo)

El manacorí club de judo Dojo Muratore va iniciar les seves activitats a la vila l'octubre de 1984, a través de l'Associació de Pares d'Alumnes.

Des de llavors els cartells informatius i els diplomes que emet estan redactats en llengua castellana.

PDP (Partit Demòcrata Popular)

Essent molt recent la història del PDP local -es va fundar a rel de les eleccions municipals d'enguany- i no havent fet més manifestacions públiques que les de la campanya, únicament cal esmentar que la presentació de la candidatura està redactada en català i el programa en castellà.

PSM (Partit Socialista de Mallorca)

El PSM va fer la seva primera manifestació pública com a entitat local pel setembre de 1982, a la revista Flor de Card, i de llavors ençà han estat nombrosos els articles que ha publicat a revistes i diaris, tots ells redactats en llengua catalana.

Els seus programes electorals, manifestos i informacions públiques no han utilitzat mai altra llengua, arribant a fer-ne, d'aquest fet, un cavall de batalla.

El Congrés, una bona eina per analitzar la situació actual i prendre mesures.

PSOE (Partit Socialista Obrer Espanyol)

Encara que el seu representant al poble col·laboràs més o manco regularment a la nostra revista, el PSOE local va veure la llum pública per escrit pel març de 1979, a rel de les primeres eleccions municipals de la democràcia.

A partir de llavors els seus escrits i programes solen estar redactats de forma bilingüe, si bé s'observa un cert predomini del català per sobre del castellà.

ES SERRANS (Societat de pescadors)

La Penya de Pesca Sant Llorenç és una de les associacions més recents de la vila. Va començar les seves activitats pel febrer d'enguany, baix de la capa legal de la manacorina "Es Serrans", puix encara no tenia prou socis com per néixer independent.

El fet de que l'encarregat sigui una persona de parla castellana i no coneixi suficientment el català -segons pròpies manifestacions- fa que sigui aquella la llengua utilitzada en la totalitat dels seus escrits.

SES SITGES

Ses Sitges, subtitolada com a Centre Educatiu i de Recursos Ambientals, va obrir les portes als col·legis de les Illes pel març de 1984.

De llavors ençà tota la documentació interna i la que surt a l'exterior -fitxes, propagandes, fullets d'activitats, llibres...- està íntegrament redactada en llengua catalana.

UM (Unió Mallorquina)

Pel març de 1983 Flor de Card va publicar la primera nota de la nounada UM local, a rel de les eleccions municipals del maig vinent.

A partir d'aquella data els escrits de caire públic que han tret a rotlo estaven redactats en català i en castellà.

UNIÓ CICLISTA SANT LLORENÇ

La Unió Ciclista Sant Llorenç va iniciar les seves activitats relacionades amb el ciclisme popular no competitiu per l'octubre de 1982.

Des dels seus inicis les actes, llibres de comptes, carnets i cartells anunciadors han estat redactats en català, si bé els darrers dos anys les actes dels acords s'escriuen en castellà.

LA VEDA (Societat de caçadors)

La societat de caçadors fa ja molts d'anys que es va constituir a Sant Llorenç. Després d'una temporada llarga d'activitat va romandre aturada prop de 10 anys, fins al setembre de 1976, que va re-iniciar la seva tasca posant al dia els estatuts. Aleshores tota la documentació estava redactada en castellà.

L'any 1982, a rel d'un canvi important en l'equip directiu, va començar a utilitzar-se el català en tots els seus escrits. Avui tota la documentació i rètols exteriors es redacten en llengua catalana.

CONCLUSIONS

De totes aquestes dades sobre les institucions i associacions llorencines en podríem treure, segons el nostre veure, una sèrie de conclusions:

1.- La gran majoria de les entitats -tretze- utilitzen únicament la llengua catalana com a medi d'expressió escrita, i set més es decanten pel sistema bilingüe, la qual cosa fa que el predomini del català per sobre del castellà sigui gairebé absolut.

2.- Per diversos motius, la majoria de les entitats esportives utilitzen únicament el castellà.

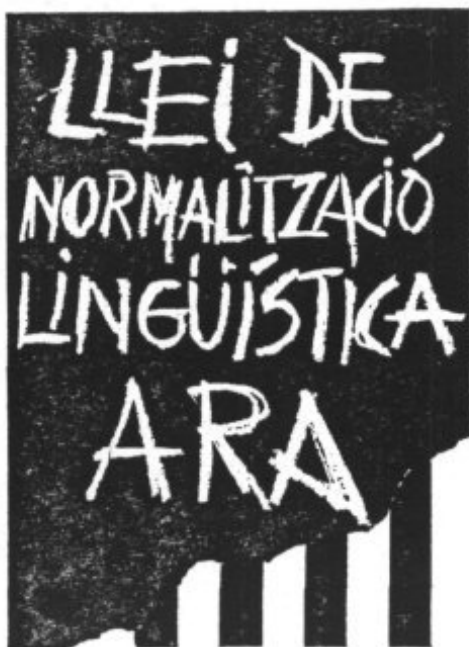
3.- Gairebé tots els partits polítics -amb l'única excepció del PSM- empen la fórmula del bilingüisme, motivats, potser, més per l'obtenció dels vots que per la normalització de l'ús de la llengua catalana.

4.- Observant la data d'inici de l'ús del català podem comprovar que les primeres varen esser la revista Flor de Card (1972), el Card Infantil (1972) i el Card en Festa (1974), totes elles nascudes en el si del Club Card, fins ara únic organitzador de cursos de llengua. Es pot afirmar, per tant, que a Sant Llorenç la lluita per la llengua catalana va néixer amb el Club Card.

5.- La llengua que habitualment usen les associacions depèn de les persones que les dirigeixen, puix la majoria de les vegades el pas d'una llengua a l'altra coincideix amb un canvi de l'equip directiu.

6.- Hi ha hagut entitats que han començat a utilitzar el català els anys 1972, 1974, 1982, 1983, 1984, 1985 i 1986, la qual cosa indica que el procés de normalització és lent, però progressiu.

I per acabar aquest apartat es podria plantejar una pregunta que no intentarem respondre en aquesta ocasió: ¿Per què Sant Llorenç té tantes institucions i associacions que empen habitualment el català com a medi d'expressió escrita, mentre que a altres pobles amb característiques semblants succeeix a l'inrevés?

Cartell de l'Obra Cultural Balear exigint la "Llei". Començava l'any 85.

L'enquesta

NOTA PRELIMINAR

Per aconseguir un marge d'error inferior al 5% estava previst que s'efectuassin, almanco, 96 enquestes, però 26 dels seleccionats no es trobaren a casa seva les diverses vegades que foren visitats pels entrevistadors. Tenim, per tant, que 26 persones seleccionades aleatòriament no pogueren ésser entrevistades, la qual cosa, a més d'augmentar considerablement el marge d'error, distorsiona l'enquesta, sobretot en l'apartat de "professió", puix és previsible que les persones "fora del sistema productiu" opinin en un percentatge major que el dels estudiants o treballadors.

Cal esmentar també que no s'ha fet cap verificació de les respostes, la qual cosa, afegida a que els integrants de l'equip encarregat no érem professionals fa que s'hi puguin detectar defectes de forma.

Dades tècniques de l'enquesta:

* Mostra de 70 entrevistes seleccionades aleatòriament entre els cens de majors d'edat residents al nucli urbà de Sant Llorenç des Cardassar.

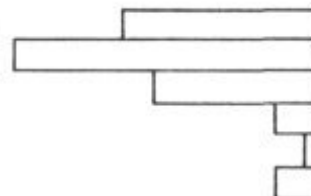
* Data de realització: la setmana compresa entre el 8 i el 15 de novembre de 1987.

* Els entrevistadors eren els alumnes de 8è del Col·legi Guillelm Galmés.

* Marge d'error $\pm 12\%$

1.- ESTUDIS REALITZATS

-Analfabets	25'7%
-Escolaritat obligatòria	40'-%
-Graduat Escolar o batxiller elemental	21'4%
-Batxiller superior	5'7%
-Estudis mitjos	1'5%
-Estudis universitaris	5'7%

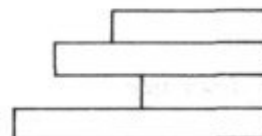
El fet de només incloure els majors d'edat fa que els resultats no es puguin extrapolar a tota la població, ja que, en l'aspecte dels estudis realitzats, únicament es contemplen les persones que en l'actualitat cursen estudis mitjos o universitaris, deixant de banda els del Graduat Escolar, batxiller i Formació Pro-

fessional.

Així i tot un 87% dels enquestats no passa del batxiller elemental o graduat escolar, i una quarta part és analfabeta, característica que indica que el nivell d'estudis no es correspon amb el grau de desenvolupament econòmic de la població.

2.- EDAT DELS ENQUESTATS

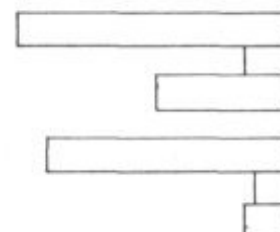
De 18 a 30 anys	21'1%
De 31 a 45 anys	28'2%
De 46 a 60 anys	16'8%
Majors de 60 anys	33'9%

3.- PROFESSIÓ

-Fora del sistema productiu

Aturats o jubilats	35'7%
Estudiants	5'7%
Feines domèstiques	17'1%
-Treballadors	
Assalariats	31'6%
Autònoms	4'2%
Empressaris	5'7%

L'enquesta dona un alt nombre de persones que estan fora del sistema productiu (60%), incrementat per haver-se realitzat quan ja havien tancat la majoria dels hotels. Afegint-hi els menors de 18 anys tendrem que el percentatge de llorencins que "guanyen dobbers" és més aviat reduït. Així i tot, emperò, no es pot deixar de banda l'economia submergida, ja que el nombre d'oficialment "aturats" que no obstant això treballen és prou elevat com

per distorsionar les dades.

El percentatge d'autònoms és el més baix de tots, cosa que no concorda amb l'elevat nombre de mutualitats agràries que hi ha a la vila ni amb el dels jornalers que es paguen l'assegurança pel seu compte. Hi ha la possibilitat de que, malgrat esser-ho, no acabin de considerar-se autònoms.

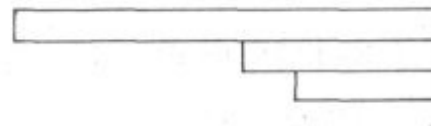
Una altra dada relevant és que tres quarts parts dels que treballen són assalariats.

4.- CONEIXEMENT I ÚS DE LA LLENGUA CATALANA

A la pregunta sobre els diferents nivells de coneixement i graus d'ús de la llengua catalana els equestats respongueren així:

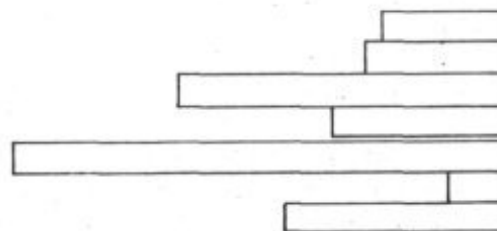
Entendre

Coneixement	correctament	55'8%
	bastant	25'7%
	un poc	18'5%
	gens	-

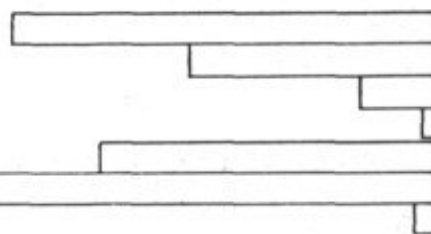
Llegir

Coneixement	correctament	15'9%
	bastant	18'3%
	un poc	43'-%
	gens	22'8%
Ús	a vegades	64'3%
	sempre	7'2%
	mai	28'5%

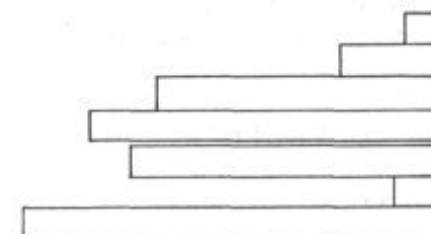
Parlar

Coneixement	correctament	55'8%
	bastant	32'8%
	un poc	10'-%
	gens	1'4%
Ús	a vegades	14'2%
	sempre	83'-%
	mai	2'8%

Escriure

Coneixement	correctament	4'2%
	bastant	12'8%
	un poc	37'2%
	gens	45'8%
Ús	a vegades	40'1%
	sempre	5'7%
	mai	54'2%

Un 81% considera que entén bastant bé el català, conseqüència d'esser pràcticament l'única llengua que es parla (97%).

Una tercera part diu que el sap llegir, però només un 7% el llegeix habitualment.

Un 83% reconeix que és gairebé analfabet en la seva pròpia llengua. Només un 5% acostuma a escriure en català.

De tot això se'n dedueix que la gent parla en mallorquí, però no hi escriu.

5.- UNITAT DE LA LLENGUA

Aquest apartat contenia dues preguntes. La primera era "Consideres que el mallorquí i el català són una mateixa llengua?"

- Sí	50'1%
- No	44'3%
- No ho sap	5'7%

La segona anava dirigida a una comparació amb el "valencià": "Consideres que el mallorquí i el valencià són una mateixa llengua?"

- Sí	25'7%
- No	57'1%
- No ho sap	17'2%

En relació al català la meitat dels enquestats considera que sí són una mateixa llengua, mentre que amb el valencià el percentatge baixa a la quarta part. És possible que a aquesta diferència hi hagin influït diversos factors, com són les campanyes als mitjans de comunicació, que sempre han comparat el

mallorquí amb el català i la connexió amb la televisió catalana, ja que més del 90% dels enquestats no ho ha estudiat a l'escola.

Es pot considerar relativament positiu aquest 17% que reconeix que no ho sap i que, per tant, no s'aventura a opinar sobre un tema que no coneix.

6.- CONEIXENÇA DE LA LEGISLACIÓ

La pregunta era: "¿Saps quina o quines són les llengües oficials de la Comunitat Autònoma de les Balears?"

- El català i el castellà	35'8%
- El català	31'5%
- El castellà	8'5%
- El mallorquí	7'1%
- No ho sap	17'1%

El més destacable és que només una tercera part sap que són el català i el castellà les llengües oficials, conseqüència d'una ineficaç

campanya propagandística per part de les institucions.

7.- CONSCIÈNCIA DE NACIONALITAT

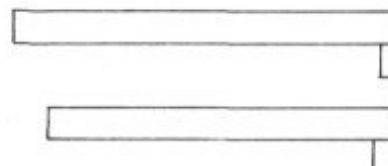
Aquest punt també estava dividit en dues parts. A la primera es preguntava: "Si viatjassis a la resta de l'Estat Espanyol ¿què diries que ets?"

- Mallorcaí	90'1%
- Balear	1'4%
- Català	-
- Espanyol	5'7%
- Altres	2'8%

A la segona es plantejava "Si viatjassis fora d'Espanya ¿què diries que ets?"

- Mallorcaí	50'1%
- Balear	1'4%
- Català	-
- Espanyol	45'7%
- Altres	2'8%

Encara que possiblement s'hauria d'haver plantejat l'apartat de "català" com a "ciutadà dels Països Catalans", el cert és que el sentiment de "Balear" o la concepció dels Països Catalans no estan gens arrelades a la vila. Un 90% diu que és mallorquí quan viatja a la Península i també són majoria els que mantenen aquest sentiment en sortir fora d'Espanya. Esbrinant les possibles causes no

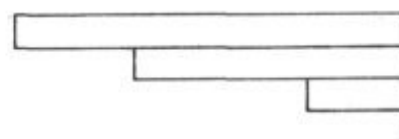
es podria deixar de banda el fet de viure a una illa separada de la resta de l'estat ni que, degut al turisme, potser es vengui més a l'estranger el concepte de "mallorquí" que el d'"espanyol".

Aquest sentiment es fa palès quan s'empra, potser una mica despectivament, el mot "foraster" per designar les persones nascudes fora de Mallorca i que no parlen el català.

8.- CONEIXEMENT I ÚS DE LA LLENGUA CASTELLANA

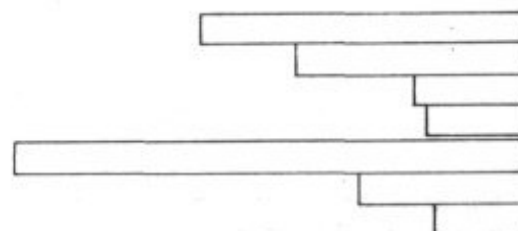
Entendre

Coneixement	bé	51'5%
	bastant	35'7%
	poc	12'8%
	gens	-

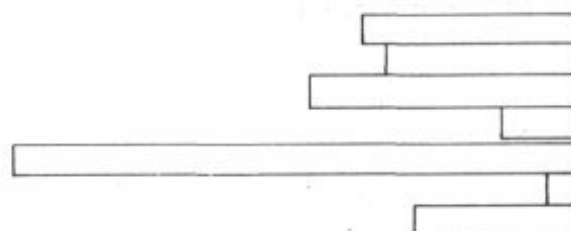
Llegir

Coneixement	bé	42'8%
	bastant	30'-%
	poc	14'3%
	gens	12'9%
Ús	a vegades	67'2%
	sempre	21'4%
	mai	11'4%

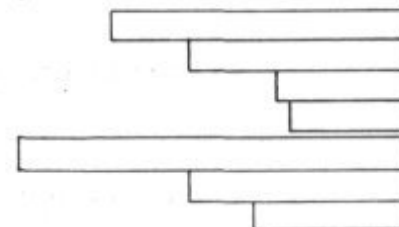
Parlar

Coneixement	bé	28'5%
	bastant	25'7%
	poc	35'8%
	gens	10'-%
Ús	a vegades	74'3%
	sempre	4'2%
	mai	21'5%

Escriure

Coneixement	bé	38'6%
	bastant	28'5%
	poc	17'1%
	gens	15'8%
Ús	a vegades	51'5%
	sempre	28'5%
	mai	20'-%

Gairebé el 90% dels llorencins entén el castellà parlat, percentatge que baixa fins al 73% quan es tracta de llegir-lo.

Són més els que consideren que el saben escriure (67%) que els que el saben parlar (54%), conseqüència d'una escola diglòssica en conflicte amb el carrer: l'una ensenyava a escriure en castellà i l'altre a parlar en mallorquí.

9.- SEGONA LENGUA

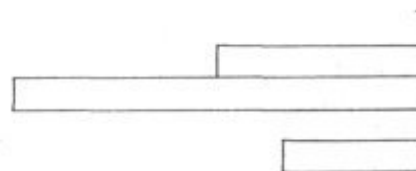
La pregunta estava plantejada en els següents termes: "Si haguessis d'aprendre una segona llengua ¿quina triaries?"

- Alemany	-
- Anglès	27'1%
- Castellà	54'3%
- Francès	-
- Mallorquí	18'6%

És important aquest 18% que triaria el mallorquí com a segona llengua, i per ventura també hi podríem incloure una part d'aquest 27% que elegiria l'anglès. Resulta tristament evident que no consideren que sigui la "prime-

Una quinta part llegeix únicament en castellà, però només un 4% el parla sempre, la qual cosa pot indicar que els pocs peninsulars establits a Sant Llorenç estan completament integrats en la nostra comunitat, fins i tot en l'aspecte de la llengua.

Un 80% utilitza majoritàriament el castellà com a idioma d'escriptura, potser a causa del desconeixement de la pròpia llengua.

ra".

La meitat, emperò, sí que ho considera i, de cara a una major utilitat pràctica, elegiria el castellà com a segona llengua.

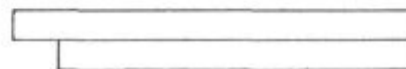
10.- VALORACIÓ

¿Creus que s'hauria de valorar el coneixement del català a l'hora de conseguir una feina?

- Sí	52'8%
- No	47'2%

Tot i reconèixer les seves limitacions lingüístiques, més de la meitat dels enquestats valoren positivament els coneixements del ca-

talà i consideren que s'haurien de tenir en compte a l'hora de conseguir una feina.

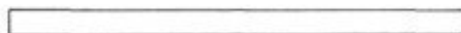
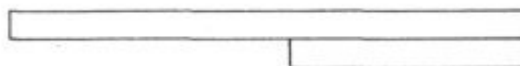
11.- APRENENTATGE

¿Estaries interessat en millorar els teus coneixements de la llengua catalana?

- Sí	68'6%
- No	31'4%

Dues terceres parts dels enquestats estarien disposats a augmentar els seus coneixements, dada a tenir en compte a l'hora

d'estudiar la possibilitat de crear una escola municipal de català.

Els establiments públics

. En aquest tercer apartat els alumnes de 7è d'EGB varen visitar tots els establiments públics del poble, observant si els rètols exteriors, interiors, factures i altra documentació estaven redactats en català o en castellà.

El fet de que molts d'ells no disposin de retolació exterior pot haver suposat que se'n botassin qualcun, si bé és probable que les xifres que oferim siguin bastant reals i que la relació no estigui gaire desvirtuada.

ASSEGURANCES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	2	-	4
Bilingüe	-	-	-
No en té	2	4	-

BRODATS

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	-	-	13
Bilingüe	-	-	-
No en té	13	13	-

AUTOESCOLES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	1	-	-
Castellà	-	-	2
Bilingüe	-	-	-
No en té	1	2	-

CARNISSERIES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	1	-	1
Castellà	-	-	1
Bilingüe	-	2	-
No en té	1	-	-

BANCS

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	2	1	-
Castellà	3	4	4
Bilingüe	-	-	1
No en té	-	-	-

MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	1	-	-
Castellà	-	1	3
Bilingüe	-	1	-
No en té	2	1	-

BARS

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	11	-	1
Castellà	-	6	5
Bilingüe	-	5	1
No en té	-	-	4

BOTIGUES D'ELECTRICITAT

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	2	-	-
Castellà	1	1	3
Bilingüe	-	-	-
No en té	-	2	-

BOTIGUES

	Rètol exterior	Interior	Factures
Català	1	1	1
Castellà	-	3	9
Bilingüe	-	5	1
No en té	10	2	-

FERRERS

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	-	-	2
Bilingüe	-	-	-
No en té	2	2	-

METGES

	Rètol exterior	Interior	Factures
Català	1	-	-
Castellà	-	-	2
Bilingüe	-	-	-
No en té	1	2	-

FUSTERIES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	1	1
Castellà	6	2	11
Bilingüe	-	2	1
No en té	7	8	-

BOTIGUES DE ROBA

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	1	-	-
Castellà	-	2	5
Bilingüe	-	2	-
No en té	4	1	-

GARATGES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	2	-	-
Castellà	2	4	7
Bilingüe	-	-	-
No en té	3	3	-

PAPERERIES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	-	-	-
Bilingüe	-	-	-
No en té	3	3	3

LLANES I FILS

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	1	1	1
Bilingüe	-	-	-
No en té	1	1	1

PERRUQUERIES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	1	1
Castellà	-	1	1
Bilingüe	-	-	-
No en té	6	4	4

TRENCADORES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	-	-	2
Bilingüe	-	-	-
No en té	2	2	-

MENJARS D'ANIMAL

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	-	2	3
Bilingüe	-	-	-
No en té	3	1	-

BOTIGUES DE VÍDEO

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	-	2	2
Bilingüe	-	-	-
No en té	2	-	-

SASTRES I MODISTES

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	-	-
Castellà	-	1	8
Bilingüe	-	-	-
No en té	8	7	-

VARIS

	Rètol exterior	Interiors	Factures
Català	-	1	-
Castellà	9	8	10
Bilingüe	-	-	-
No en té	4	4	3

L'apartat de varis comprèn aquells establiments que no es troben repetits a la vila i que són els següents: l'apotecaria, el cinema, la botiga d'esports, l'espardenyeria, l'estanc, la fàbrica de begudes, la ferreteria, la gasolinera, la gestoria, la joieria, la perfumeria, el vidrier i l'administració de loteria.

CONCLUSIONS

1.- Abans d'entrar en el tema de la llengua, és digne d'esser remarcat que dels 122 establiments públics del poble n'hi ha 74 que no tenen rètol exterior, el que suposa un percentatge del 60'6%. Aquest fet, que no intentam valorar com a positiu ni com a negatiu, pot estar influenciat per l'economia submergida i pel propòsit d'estalviar despeses, entre d'altres.

Quant als rètols interiors, el percentatge baixa fins al 51'6% i a les factures al 12'2%.

2.- Són només 23 els establiments que tenen el rètol exterior en català, el que suposa un 31% dels que en tenen i un 18'8% del total.

Cal esmentar, en aquest apartat, que tots els bars tenen el nom en català, fet que no és atribuïble al costum d'utilitzar el nom

del propietari, puix més de la meitat té una denominació de nova creació.

En el ple ordinari d'aquest mateix mes es va aprovar una ordenança segons la qual tots els establiments que disposin de rètol en català gaudiran d'una exempció del 75%.

3.- A les anotacions interiors -preus, informacions varies, etc.- el percentatge d'utilització del català és certament baix, ja que no supera el 4% del total.

En canvi dels que en tenen, hi ha un 27'4% que utilitza la fórmula bilingüe.

4.- També és només un 4% el que utilitza el català per fer les factures, percentatge molt semblant al dels que, segons l'enquesta, empren habitualment aquesta llengua per escriure.

L'edició d'aquest estudi
ha estat possible gràcies
a la col.laboració econòmica
de l'Ajuntament de

SANT LLORENÇ DES CARDASSAR

Conclusions

1.- La llengua catalana és la pròpia de Sant Llorenç des Cardassar, si ens atenim al fet que el 97% de la població adulta parla en català.

2.- Les associacions i institucions llorencines són les que estiren del carro de la normalització lingüística, ja que són majoria les que utilitzen únicament el català com a idioma de parla i escriptura.

Es remarcable el fet que tres de les àrees més importants, com són l'educació (Escola, Ses Sitges, Guarderia i Card Infantil), la política (l'Ajuntament) i la premsa local (Flor de Card) es troben entre la majoria esmentada abans.

3.- Seria desitjable que les entitats esportives que habitualment utilitzen el castellà anassin introduint el català en les seves manifestacions públiques.

4.- Caldria que la formació religiosa dels joves llorencins es fes amb la mateixa llengua que utilitzen a l'escola. A tal fi s'haurien d'editar en català els fullets que s'empren a la Catequesi i als cursets de confirmació.

5.- Cal incrementar la instrucció superior, en vista de la poca correspondència entre el grau d'estudis i el nivell de desenvolupament econòmic de la població llorencina.

6.- Es necessari continuar amb la política lingüística de l'Escola, per tal d'erradicar l'alta taxa d'analfabetisme en la llengua pròpia dels llorencins.

Seria adient donar una adequada informació als pares sobre l'opinió dels pedagogs, a fi d'evitar les suspicàcies que, en alguns sectors, l'ensenyament en català comporta.

7.- Cal dur a terme una campanya eficaç per donar a conèixer l'Estatut d'Autonomia, així com els trets fonamentals de la història de la nostra llengua.

8.- Es precis que les institucions polítiques locals es plantegin la possibilitat d'oferir unes classes gratuïtes de català als llorencins interessats en aprendre'l.

9.- Cal augmentar la presència ambiental del català als anuncis, rètols i informacions dels establiments públics, a fi que reflecteixin la realitat lingüística del poble.

10.- Seria aconsellable que aquest estudi es repetís periòdicament, per tal d'analitzar l'evolució de la realitat sociolingüística del poble i prendre les mesures pertinents.

PROGRAMA DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

Aprovat per l'Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar en data 28.11.1983.

Principis generals

- 1.- El català i el castellà són les llengües oficials d'aquest Consistori.
- 2.- Tot ciutadà té dret a usar la seva llengua en les relacions orals o escrites amb l'administració. Així mateix, sempre que ho sol·liciti, serà servit i informat en castellà.
- 3.- En tots els casos que s'adoptin solucions bilingües, el català hi ha de constar en primer lloc sempre, en lletra rodona i el castellà en lletra cursiva.
- 4.- La data de començament d'aplicació d'aquest programa serà el primer de gener de 1984.

Àmbit municipal i administratiu

- 1.- Els rètols dels serveis municipals, negocis, delegacions, arxius, fitxers, cartells, timbres de goma seran en llengua catalana.
- 2.- Serà redactada en llengua catalana la documentació adreçada per l'Ajuntament als organismes, entitats o ciutadans en particular que estiguin dins l'àmbit de la llengua catalana, és a dir, País Valencià, Catalunya i Balears, sempre que aquests no manifestin el desig de que sigui en castellà.
- 3.- Seran redactades en català i castellà:
  - a) Les convocatòries de sessions i ordes del dia.
  - b) Els expedients, plànols, padrons, censos...
  - c) Els documents que emanin de la secció de comptabilitat.
  - d) Els edictes, bàndols i avisos als ciutadans.
  - e) Les actes dels plens i comissions de govern
- 4.- Seran redactades indistintament en català o en castellà les propostes de les Comissions Informatives.
- 5.- Els impresos i datadors seran bilingües.

Retolació exterior

- 1.- Tots els topònims del poble tendran com a única forma oficial la tradicional en llengua catalana.
- 2.- Els rètols urbans i interurbans destinats a informar els transeünts i els conductors d'automòbils seran redactats en llengua catalana.

3.- Es rotularan en llengua catalana les plaques dels carrers que encara no hi estan. S'informarà puntualment dels canvis als veïns del carrer, a la Comunitat Autònoma, al Consell Insular de Mallorca, a la Telefònica, a Correus i a totes les empreses que puguin utilitzar els noms dels carrers (Editores de plànols, guies, etc.)

Funcionaris

1.- El fet d'aprovar un Programa de Normalització lingüística pressuposa que els funcionaris han de conèixer el català oral i escrit, per la qual cosa l'Ajuntament crearà un servei d'assessorament i ensenyament per als funcionaris que ho precisin.

2.- En la contractació o admissió de nous funcionaris serà necessari un bon coneixement oral i escrit d'ambdues llengües, el català i el castellà.

Altres

1.- L'Ajuntament informarà dels seus propòsits de normalització lingüística als ciutadans i a les entitats del municipi, per tal de demanar-los que col·laborin en les retolacions, anuncis, impresos, etc. Aiximateix, s'arbitrarà un sistema de compensació econòmica per aquelles empreses que canviïn els rètols del castellà al català.

2.- La realització d'aquestes propostes de normalització lingüística requereixen tres requisits:

- a) Un suport pressupostari suficient.
- b) La col·laboració de tots els regidors.
- c) La predisposició favorable dels funcionaris.

Aquest estudi ha estat realitzat per Josep Cortès, amb la col·laboració de Nieves López, Jaume Mayol, Guillem Pont, alumnes de 7è i alumnes de 8è d'EGB.

SA COMA, CIUTAT SENSE LLEI

Sí, encara que soni com a western, aquesta és la realitat. Basta donar una volta pels seus carrers per veure que les infraccions són a l'orde del dia d'una urbanització que, si bé va néixer allunyada del trull turístic, avui en forma part completament, ja que les zones hoteleres de S'Illot, Sa Coma i Cala Millor estan pràcticament unides.

I també és ver que qui més qui manco ens aprofitam de les circumstàncies per allò de que "a manca de llei to és permès", sense pensar que a la llarga serem nosaltres mateixos els perjudicats. Per això és just que cadascú assumeixi les pròpies responsabilitats i comenci a subsanar les irregularitats existents. Clar que qui ha de prendre la iniciativa és l'Ajuntament, dedicant la seva atenció i esforços a aquesta zona deixada de la mà de Déu -possiblement perquè fins ara no ha causat massa problemes- i a la qual fins ara únicament ha recaptat els impostos, tasses i plusvàlues.

Perquè no basta sols amb recaptar, sinó que, com a contrapartida, s'han d'oferir serveis i infraestructura. Desgraciadament a la zona dels xalets, exceptuant la recollida dels fems i l'enllumenat públic, no hi ha res que agrair a aquest Ajuntament, nascut baix del signe del progrés i al qual no veim, almanco des d'aquí, gaire signes de progressisme. I un exemple clar n'és la passivitat -la mateixa que l'anterior Consistori- amb què porten el tema del col·legi públic de Sa Coma. Aquí, com a la resta de la zona costera, hi ha una imperiosa necessitat de places escolars, que es veurà incrementada una vegada estiguin en funcionament les places turístiques que s'estan creant.

Us asseguro -perquè ho he constatat personalment- que la sensació dels pares que tenen els seus fills a l'escola llorencina de Cala Millor és de marginació total. Entenc que de moment no hi hagi altra cosa millor, però el cert és el començament de la nova escola de Sa Coma s'està retrassant massa i, amb aquest pas, no crec que l'any 90 estigui a punt.

I no parlem de la imatge de la urbanització, o de la neteja, o de l'esment de les zones verdes i vallat dels solars, o dels empedrats, o de les apropiacions il·legals de zones verdes públiques... Arribats a aquest punt sembla que estam entrant en un mar de conflictes dels quals n'és l'Ajuntament el primer responsable, per no atrevir-se a aplicar unes normes que obliguin al comportament cívic

dels residents. És deplorable l'estat en què es troben les zones verdes públiques, on les mates tapen les faroles i estan plenes de romaguers que impedeixen el pas.

Respecte als empedrats, els que estan acabats ofereixen una variada gama de colors, formes i materials que no afavoreix en res la personalitat de la urbanització, però i els que no hi estan? Aquí toca acabar-los, a l'Ajuntament, als promotors o als propietaris dels solars?

Respecte als carrers hi ha una manca total de senyalitzacions, sobretot als creuers interiors, la qual cosa constitueix un perill públic tant per a la circulació rodada com per a la peatonal. Crec que solucionar aquest aspecte no costaria gaire en relació a la tranquil·litat i seguretat que comportaria.

El tema és lo suficient ample com per seguir omplint fulles i fulles, no obstant això finalitzaré tocant el tema més conflictiu, avui per avui, per a la qualitat de vida dels que vivim allà: el mal funcionament de la depuradora. Els matins i horabaixes tota Sa Coma es converteix en una gran fosa sèptica i és pràcticament impossible respirar sense sentir oi. L'aire, que per la proximitat de Sa Punta tocaria esser net i pur, és més aviat un conjunt de gasos i males olors. L'Ajuntament es va equivocar de dalt a baix quan va construir la depuradora ran de la carretera, però això ja no té remei. És urgent cercar solucions per tal que els que vivim allà, a més de no disfrutar del seu servei, no haguem de suportar les conseqüències del seu mal funcionament.

Donau solució com més prest millor a tots aquests problemes, perquè és la vostra obligació i el nostre dret com a contribuents, a veure si entre tots aconseguim fer de Sa Coma una urbanització modelica -si no en la seva planificació, que això ja és impossible- almanco amb esment, servei i imatge.

Santiago Sevillano

-1885-

24 de juny.- L'Ajuntament, reunit, passa a la respectiva comissió un pla de fatxada presentat per Miquel Vaquer, del terme de Sant Llorenç. El Sr. Ribot manifesta que l'esmentat Sr. Vaquer mereix ésser castigat per haver començat les obres sense la deguda aprovació del pla. A proposta del Sr. Umbert s'acorda que sigui destituït del càrrec de mestre d'obres d'aquell lloc.

29 de juny.- Es paguen 250 pts. al capellà de Son Carrió com a retribució per donar principi d'ensenyament als al·lots pobres durant el segon semestre.

Item 40'96 pts. a Mateu Forteza Aguiló per dues làmpares, tinters, vidres i altres coses pel servei de l'escola de Son Carrió.

10 pts als hereus de Gabriel Rotger per dos llibres i una botella de tinta per a la mateixa escola.

40 pts. a Bartomeu Umbert pel lloguer que té bestret de la casa destinada a corral comú a Sant Llorenç.

6 de juliol.- El batle Nadal nomena batles de barri: de Sant Llorenç a Mateu Lliteras Duran i de Son Carrió a Miquel Mascaró Munar.

A la mateixa sessió s'elegeixen les comissions de serveis, resultant elegits per Sant Llorenç Bartomeu Umbert Cabrer i Domingo Femenias Rosselló; per a Son Carrió Pere Josep Galmés Alcover.

29 de juliol.- S'acorda comprar dos revólvers per als empleats municipals de Sant Llorenç, que fins ara no en tenien.

16 de setembre.- A proposta del tinent de batle Bartomeu Umbert s'acorda nomenar saig de Sant Llorenç a Sebastià Busquets Gil, que començarà dis primer d'octubre. El càrrec estava vacant.

16 de desembre.- S'acorda pagar 50 pts. a Jaume Llinàs Jaume, per dur la correspondència a peu de Sant Llorenç a Son Servera i a Son Carrió. Corresponen al darrer semestre.

-1886-

11 de gener.- S'acorda admetre a l'hospici a Catalina Riera Planisi, de Sant Llorenç.

18 de gener.- A proposta del Sr. Antoni Jaume s'acorda que els serenos, guàrdies mu-

nicipals i saigs no duguin armes "que no han utilizado nunca ni menos saben manejar", i que sabres i pistoles siguin venuts en pública subhasta.

7 de juliol.- Es present els plans d'establiment de part de Sa Real, Sa Grua i Lluçmar, propietat del comte d'Ayamans. L'Ajuntament nomena una comissió integrada per Bartomeu Vallespir, Mateu Ribot i Bartomeu Umbert.

22 de setembre.- S'acorda pagar, per materials i feina:

A Bartomeu Umbert, mestre fuster, 20'26 pts per la reparació de la maquinària del Pou Vell i altres pous de la vila. Més 8 pts. al mateix, import de quatre postetes per posar als caps-de-cantons del referit lloc, prohibint que les cavalleries i carruatges corrin pels carrers.

Rafel Ferrer Massanet

DAVANT LA DESAPAREGUDA
DISCOTECA "ODYSSEY TROPICAL"

CALA MILLOR

4 BARS A 4 PISOS
D'AMBIENT FUTURISTA

DIVENDRES I DISSABTES
GALES ESPECIALS!

CONCERT

El dia 8 de novembre, baix del patrocini de l'Ajuntament i organitzat per l'Escolà Municipal de Música, l'Orquestra de Cambra Ciutat de Manacor va donar un concert de guitarra i Quartet a l'església de Sant Llorenç.

El repertori estava compost per obres de Torelli, Villalobos, Haydn i Beethoven, entre d'altres i fou seguit per un reduït nombre de persones.

RETORN

Després de 33 anys de viure a Bones Aires, el dia 14 de novembre va retornar al seu poble n'Antoni Umbert Pasqual, també conegut per en Toni de Son Mitjanada.

Sia benvingut.

Dia 13 de novembre en Joan Mesquida i na Catalina Nicolau celebraren les noces d'or. Enhorabona de tot cor!

XARAGALL

El dia 18 de novembre es va donar per acabada l'ampliació del pont del carrer del Pou que passa per damunt el xaragall. A partir d'avui els cotxes ja no han de voltar per darrera la gasolinera per anar cap a Ses Rotes Noves.

Demografia

NAIXAMENTS

En Pere Nicolau Cortès Ballester neix a Son Carrió el dia 28 d'octubre. És fill d'en Nicolau i na Catalina. Enhorabona!

DEFUNCIONS

En Bernat Rosselló Mascaró, "Papaió", casat, mor a Sant Llorenç a l'edat de 82 anys, el dia 23 d'octubre. Al Cel sia.

N'Aina Maria Femenias Girart "de Ses Toltes", vídua, mor a l'edat de 69 anys el dia de Tots Sants. Que la vegem en el Cel.

N'Antoni Pascual Pont, "de Ses Planes", casat, mor a l'edat de 62 anys a Sant Llorenç, el dia 6 de novembre. Descansi en pau.

A l'edat de 88 anys, mor dia 16 de novembre na Francesca Sureda Font "Fonta". Era vídua. Al Cel sia.

Maria Galmés

BAR
RESTAURANT

PIZZERIA
CAFETERIA

Carrer del Sol (Avinguda Principal) s/n * T/ 585320
CALA MILLOR

*****

Aquest hivern també restarà OBERT per a la seva comoditat
PEIX I MARISC - CARNS A LA GRAELLA
PIZZES ESPECIALS - TAPES VARIADES
Diàriament **"MENÚ ESPECIAL"** (700.- ptes.)

*****música en viu*****

El temps

octubre

per XESC UMBERT

16° 26°	2	20° 24°	3	17° 26°	1
			3 l/m²		1.7 l/m²
17° 24°	5	15° 25°	6	14° 27°	7
16° 26°	8	15° 25°	9	21° 22°	10
			16 l/m²		19 l/m²
13° 17°	11	14° 26°	12	10° 25°	13
14° 22°	14	14° 22°	15	18° 26°	16
16° 24°	17	14° 24°	18	15° 24°	19
17° 24°	20	15° 26°	21	16° 24°	22
			0.7 l/m²		0.2 l/m²
18° 29°	23	16° 26°	24	17° 31°	25
17° 34°	26	18° 31°	27	18° 27°	28
	Màxima				5 l/m²
15° 22°	29	9° 24°	30	11° 24°	31
			Mínima		

Poesia

INSOMNI

A Miquel Martí i Pol

Les meves amigues són les paraules.
No vull dir que estigui sol sempre amb elles
(amb les paraules, s'entén), sinó que vull dir
que, quan hi estic, almenys elles
em permeten expressar-ho planerament:
estic sol. Mirau, sinó, com ho és de senzill.
¿Què més puc dir, què més puc contar-vos,
a vosaltres, a vosaltres que ara dormiu
mentre jo, amb les paraules i amb la solitud,
escric aquests versos segur no massa sub-
/tanciosos?

Com que tocara dormir i no ho faig,
somniai, és hora ara de somniar, i despert...

La finestra és tancada; qui sap si, però,
tot i amb el fred, les estrelles
ara no lluirien amb claror immensa.
Potser així també algun rossinyol s'arriscà
a desvetlar-nos. Amb el seu cantar plàcid i dolç,
refilaria el nostre nom, i així ens recordaria
la cita que tenim, amics, la nostra cita.
Ens reuniríem vora una paret; arrecerats
encendríem un foc per escalfar-nos;
parlaríem del que volguéssiu: dels elfs, de les
/fades,
d'aquests dimonions del somni de la natura
-o potser hauria de dir de la natura del som-
/ni?-,

ningú no tendria son... i parlaríem,
parlaríem gairebé a cau d'orella,
sense interrompre'ns, sense presses. Sense
/presses
parlarien tots els que, avui, com jo, ja més
/"desperta"
veuen allunyar-se la son, quan, indolent i ig-
/norat,
doem el rossinyol al Paradís el seu nomni
/més bell.

Teníeu raó, sí: ara fa fred, molt de fred a
/ra...

Jaume Galmés

DIALEG

-Atxiss! -esternudà per la finestra-
-Jesús! -exclamà el gerro-
-Gràcies -respongué la finestra-
-Si no m'equivoc -va dir el gerro-, aquesta deu esser la vegada que fa mil-i-una que et dic Jesús.

-Clar -contestà la finestra-, amb el fred que fa defora fins i tot tu et costiparies!

-Potser -respongué el gerro-, però l'única que està costipada en aquesta casa ets tu.

-Ja ho sé -replicà la finestra-, però jo no hi puc fer res. L'únic que sé és que si faig un altre etxem se'm rombran tots els vidres.

Francesca Pilar Puigròs Pasqual
7è d'EGB

DIALEG ENTRE UN ELEFANT I UNA FORMIGA

Elefant.- Ja! Què ho ets de naneta! Gairebé no et veig!

Formiga.- Sí, som petita, però àgil i intel·ligent. En canvi tu ets travat i no gaire àgil.

Elefant.- Sí, ho som. No estic gaire content d'esser un elefant ja que els meus claus valen una fortuna i si em veu algun caçador, pam! un elefant manco!

Formiga.- I a mi basta que em posin un dit damunt i puf!, Gertrudis manco!

Elefant.- Mira qui ve per allà, el beneit del pot.

Formiga.- Qui és aquest?

Elefant.- Bah! És un home que més valdria que es dedicàs a una altra professió, que no guanya per disgusts. Mira... un dia es creia que amb el seu jeep em perseguia i va resultar que encalçava una moneia!

Formiga.- Quina bèstia!

Elefant.- Sí, un poc. L'altre dia em tenia davant amb una escopeta...

Formiga.- I que va passar?

Elefant.- Que el tir li va sortir per la cula.

Formiga.- Que ho és de beneit! Bé, ja s'atraca. Jo me'n vaig.

Elefant.- Jo també, per si de cas. Adéu.

Nofre Sureda Servera
7è d'EGB

DESCOBRIMENT INSOLIT

Estava darrera la porta de la meva habitació sense poder creure allò que les meves oïdes sentien. Quelcom insòlit estava passant a

l'interior... però què? Vaig parar l'orella una estona i sols vaig sentir dues veus. Eren... sí, el bolígraf i el quadern que m'estaven criticant!

-Aquesta al.lota escriu molt- deia el bolígraf.

-Sí, a l'instant estaré ple de tinta- li donava la raó el quadern.

-A mi sols em manquen cinc centímetres per estar acabat, parlà de bell nou el bolígraf. I a tu, quantes fulles blanques et queden?

-Devuit de les petites -respongué el quadern- i a més, si veiessis les beneitures que escriu...

-I quan acaba d'escriure em deixa tirat de qualsevol manera dins un llapisser, amb un pallasso que fa llàstima mirar-lo, ple de llapis de colors que em posen perdut. I no creiguis que se'n cuida de fer-me net, no, pensat'ho! A vegades tenc ganes d'explotar-, remugà el bolígraf.

-I per això et queixes!? -Se sorprengué el quadern- A tu no et posa damunt la làmpara que hi ha damunt l'escriptori, que sempre crema, i llavonses a les fosques dins la cartera sense que mai se'n compateixi de mi...

-Calla! Calla! -l'interrompé el quadern- que ve!

Vaig entrar sense fer gens de renou però em sentiren. A lo millor un altre dia els sorprendré de bell nou.

Maria Caldentey Roig

Reunió ordinària de la Junta de l'APA del 10 de novembre de 1987.

Rebem una carta del CIM amb el programa d'Educació Sanitària d'enguany. Ens donen a elegir una sèria de conferències i cursos per als pares i alumnes. N'Elegim una per trimestre, entre les quals hi ha "Alimentació i nutrició" i "Revisions escolars".

El dia 8 de desembre s'organitzarà una excursió entre pares, mestres i alumnes als Freus d'Orient, al torrent de Coanegra.

S'ofereixen uns cursos d'informàtica i gimnàstica rítmica. S'acorda enviar una nota als pares per tal que els interessats s'hi puguin apuntar. L'Ajuntament paga el lloguer dels ordenadors.

El dia de Tots Sants d'inicià una nova etapa (la 2ª) pel bàsquet masculí a Sant Llorenç; aquest any la moral dels joves jugadors llorencins s'ha vist reforçada pel fet de poder participar a la competició juvenil amb uns objectius clarament definits: els d'assolir la millor classificació possible, actuant en tot moment amb gran esportivitat, lluint un joc noble, a la vegada amb "nervi" i coratge, amb moltes ganes d'aprendre i sense tenir la pressió d'una classificació ja determinada.

Des d'aquestes línies els donarem periòdicament tant del planter com dels partits disputats.

CARDASSAR 63, VIALSA ARTÀ 79 (1.11)

Partit molt estrany; a 10 minuts de partit l'equip visitant dominava el marcador amb l'increïble parcial de 0-21, fruit del desencert atacant de l'equip local. Els nervis del debut influïren la mentalitat dels llorencins. Poc a poc anaren escurçant la diferència fins arribar a només 4 punts -un canvi d'imatge total-, a principis de la segona part. Aquesta va ser molt igualada i arribà a cotes màximes d'emoció, fins als tres darrers minuts de partit, on el Cardassar encara aguantava el marcador amb els encerts triples de Mateu "Llum" (4), juntament amb els contracops ràpids d'en Miquel "de Son Pi", els més destacats d'aquest partit, quan es va lesionar Pere Galmés, qui dominava els rebots en defensa i es va assenyalar la 5ª falta personal a Mateu "Llum". L'equip es quedà gairebé sense homes alts, aprofitant-se l'Artà per aconseguir el seu avantatge definitiu.

PORRERES 54, CARDASSAR 56 (7.11)

Els deixebles de Jaume Mas "Cadireta" donaren una lliçó de bàsquet modern davant un rival molt competitiu, que va lluitar fins a la fi dels 40 minuts sense afluixar un sol moment. El partit va ser força igualat, i hi podríem trobar la clau en la gran defensa dels dos equips, d'aquí un resultat tan ajustat. Aquest partit fou decidit pels rebots i l'ençert als moments decisius. Dir que tot l'equip va jugar a un gran nivell, destacant la tasca rebotejadors a ambdós taulells de Gaspar Mesquida, juntament amb el seu encert ofensiu, així com els triples de Mateu "Llum", que a més va sebre fer prevaler la seva fortalesa física van constituir la clau de tan important victòria, la primera d'aquesta temporada.

CARDASSAR 38, PERLES MANACOR 49

Dins una pista de joc que es trobava en unes condicions molt dolentes per a la pràctica del bàsquet, el líder del grup va guanyar un partit de poca qualitat tècnica, on van predominar les defenses sobre els atacs. Hem

de destacar que el Cardassar va aguantar tot un Perles al llarg de 32 minuts de joc, en aquells moments tres punts per davall de l'equip visitant. Es va produir l'eliminació per cinc faltes d'en Mateu "Llum" i Toni "Monito", quedant-se l'equip local sense dos pilars molt importants del seu reduït planter. El Perles aleshores va controlar el partit sense patir i aconseguint una victòria totalment justa, però una mica abultada pels mèrits de tots dos equips.

Pere i Gaspar

BON CONSELL, BONS RESULTATS

Acció Social. La nostra missió és ajudar a les persones que ho necessiten, oferint-los un espai de trobada i treball conjunt, on es poden compartir experiències i recursos.

Cultura. La cultura és el nostre patrimoni i el nostre orgull. Oferim cursos i activitats per a tots els nivells, des de la lectura fins a la dansa, passant per l'art i la música.

Cooperació. La cooperació és el nostre mètode de treball. Oferim cursos i activitats per a tots els nivells, des de la lectura fins a la dansa, passant per l'art i la música.

Economia. L'economia és el nostre camp d'actuació. Oferim cursos i activitats per a tots els nivells, des de la lectura fins a la dansa, passant per l'art i la música.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

- * MATERIAL FOTOGRÀFIC
- * ARTICLES DE LABORATORI
- * FOTOGRAFIES DE MARGALIDA MOREY

S'ESTUDI

General Mola, 11-E
(Baix de Cos)

Tel. 55 40 78 MANACOR

[illegible]

4	+		-		=5
-		-		x	
	:	1	x		=6
+		+		-	
	+		-	4	=2
=3		=7		=2	

Maria Galmés

SOLUCIONES

	?		!		£	
?	h	-	S	+	V	
	-		+		+	
9	£	x	V	:	?	
	X		-		-	
S	?	-	£	+	n	

Aquest sol me fa passar
tota casta de suplicis.
Per tenir tots es mals vicis,
només, me falta fumar!

MOTS ENCERUATS

SOPA DE LLETRES

Q U E V I U R E S
I Q U A D R A
V U T
I T O X I U Q
R S U
D N S E I
A O U
U U
Q U A N T I T A T I U
Q U A T I U
Q U A T I U

Disputats ja dotze partits de la competició, el Cardassar es manté en la mateixa regularitat i efectivitat que en els inicis d'aquesta. Després del seu empat davant l'Arenal dins el terreny d'aquest darrer, el Cardassar està a dos punts del Cala d'Or, líder a hores d'escriure aquest comentari. D'aquests dotze primers partits podem ressaltar l'anècdota que mentre el porter Seminario ha encaixat tan sols 9 gols, el davanter Nicolau ha aconseguit la mateixa xifra dins les porteries dels seus rivals, és a dir, tant l'un com l'altre gaudeixen d'un promig esperançador: 0'9 gols per partit cadascun dins la seva demarcació. Vegem ara un breu resum dels darrers quatre partits:

CARDASSAR 1, CALA D'OR 0 (25.10.87)

Amb no dissimulada expectació els lloencins rebien la visita del capdavanter aquest darrer diumenge d'octubre. El partit va esser enormement disputat tant pels locals com pels seus rivals. Aquests començarien dominant ja des del primer moment posant setge a la nostra porteria, però a poc a poc el Cardassar s'anava centrant i començava també a crear alguna ocasió de perill. Amb aquest colze a colze l'àrbitre assenyalava el descans. A la sortida els locals disfrutaren d'una ocasió en què Quetglas, el porter contrari, fallava ostensiblement. Amb les forces quasi igualades, era Nicolau, a poc temps del final, qui conseguia magistralment l'únic gol del partit. A destacar la poca esportivitat de Lobato, qui agredí el nostre porter per dues vegades.

FELANITX 2, CARDASSAR 1 (1.11.87)

Resultat que podem considerar com a just, atès que els visitants practicaren quasi tot el temps un joc purament de contenció durant la primera part, la qual acabà amb avantatge d'un gol per part dels locals. A la segona, el Cardassar estirà les seves línies, s'obrí un poc més i, gràcies a això, en Nicolau podia igualar el partit. Igualada que es rompé

en el temps de descompte en aconseguir al minut 91 el Felanitx el gol de la victòria.

CARDASSAR 3, CAMPOS 0 (8.11.87)

Partit on el resultat parla per ell totsol i que es jugà en un camp ben enfangat que obligà els dos equips a autèntics sacrificis. Resultat, repetim, que no dóna lloc a cap tipus de discussió degut als dos gols de Barceló i al de Nicolau, i a molts més que s'haguessin pogut marcar, però que per la mala fortuna no pujaren al marcador. A destacar, pels visitants la labor d'Adrover, el porter del Campos, el qual privà el Cardassar d'un resultat d'escàndol.

ARENAL 1, CARDASSAR 1 (15.11.87)

Partit jugat de poder a poder, com bé diu el resultat, per dues forces absolutament igualades. Marcaven els locals al minut 20, mentre que el Cardassar, mitjançant Nieto, ho feia en el minut 60. Partit on s'ha d'agrair l'esportivitat dels dos equips, ja que va ser jugat de poder a poder, fet, aquest, que de vegades sol "encalenticar" un poc els jugadors. En resum, un punt més que, a la vegada, també eixampla el nombre de positius, que, després d'aquest partit, són ja 4.

Jaume Galmés

**AUTOESCOLA
CARDASSAR**

major, 22

I ARA, A MÉS...

PIZZERIA

AMB UN AUTÈNTIC FORN DE LLENYA!

Carrer d'en Sureda, 1 * Tel. 570624
PORT DE MANACOR

"Per Sant Martí (dia 11), mata el porc i ençata el vi", diu el refrany popular que, d'algun manera, ens indica el costum ancestral d'iniciar la temporada de matances quan arriben les primeres fredors de l'any agrícola. Tasca que, ben bé, s'allarga fins a Sant Antoni.

La data concreta dependrà del porc i darrerament, sobretot, del treball dels jornalers i poc familiars que han de resoldre la qüestió: convertir l'animal en reserves alimentàries per a la resta de l'any. Ahir hi havia una necessitat, avui potser es fa per estalvi o, simplement, per seguir amb el costum.

Sobre les matances tenia pensat fer un comentari descriptiu, però, després de l'exquisit article de "Tateix" del mes passat, poca cosa queda per dir.

La manca real de necessitat, i també la incidència d'altres factors (controls sanitaris, canvi paulatí de costums alimentaris...) fan preveure, a mig plaç, la desaparició de les matances. Certament, a Sant Llorenç avui, una vila de costums rurals, en moltes de les cases, ja no maten porc.

I amb les matances es perd un altre nucli de costums i de saviesa popular: noms d'eines, de parts del porc, de cançons, d'acudits...

De l'ample arxiu de records que em suggereixen les matances, p'entura destacaria el de la il·lusió. Potser poques coses hi havia en el Sant Llorenç d'ahir que il·lusionassin tant els infants com la festa del porc.

El dia abans, ja costava feina cridar la son perquè tot eren ganas d'aixecar-se. Aixecarse quan encara tot era fosc, veure néixer el dia, era tota una aventura. Una sensació indescriptible que roman arxivada en molts de capets.

Arribar i... veure els cosins i veïnats, tots amb quilos de son a sobre i... les bromes dels matancers: que si aquell vol aguantar la coa, que si aquell altre fa cara de son... tot en un ambient acollidor, dinàmic i motivador de col·laboració.

Després el glopet de palo, la galleta i ajudar a tragar troços de ventresca, de llom... fins que els "grans", segurament cansats de bellumes i nyifes, ens enviaven a jugar. Record que solíem jugar bé fins que les budelles ens arrambaven el pedaç del bisbe, que una vegada torrat s'havia empetitit encara més. I érem molts a repartir! Momentàniament ens sortia l'egoisme ocult i tots pensàvem que el troç dels altres era una micoia més gros.

Però l'ambient de germanor (sempre la força de l'ambient!) ens portava altra vegada al solc.

Semblava que el dia no s'havia d'acabar mai, i acabava amb un no-res. Rebutats, ben prest solíem acabar els menuts: una dematinada o un cansament s'aguanta, però les dues coses alhora...

Sens dubte les matances ensenyaven moltes coses als nins d'ahir. Inconscientment, ens n'adonàvem de l'ambient alegre i distendit i vèiem, sentíem, que les matances, com moltes altres feines, era una tasca d'equip on, cada qual aportava segons els seus sabers, o la seva manya, el que podia envers una tasca comú.

(Fotografia de la "I EXPOSICIÓ DE FOTOGRAFIES ANTIGUES")

Guillem Pont